

158. löggjafarþing 2026–2027.

Þingskjal x — x. mál.

Stjórnartillaga.

Tillaga til þingsályktunar

um þriðju aðgerðaáætlun menntastefnu til 2030.

Frá mennta- og barnamálaráðherra.

Alþingi ályktar að unnið skuli samkvæmt eftirfarandi aðgerðaáætlun menntastefnu 2030 á árunum 2027–2030.

Um er að ræða sóknaráætlun sem hefur það meginmarkmið að hvert barn nái betri árangri í námi og búi við meiri farsæld. Áætlunin byggir á því sem vel er gert í íslensku menntakerfi en um leið að lykilstoðir menntakerfisins verði styrktar. Áhersluatriðin eru:

1. Kennarar í fremstu röð – aukin gæði kennslu.
2. Stórsókn í námsgögnum – fjölbreytt og vönduð námsgögn.
3. Stuðningur strax – öruggt og inngildandi skólasamfélag.
4. Alla leið – ekkert ungmenni týnist á leiðinni úr grunnskóla í framhaldsskóla og út í lífið.
5. Skref fram á veginn – STEM, gervigreind og hæfni fyrir samfélag framtíðar.
6. Menntastefna til framtíðar.

Lykilmarkmið áætlunarinnar til ársins 2030 eru fjögur: að 65% fimmtán ára nemenda nái grunnhæfni í lesskilningi (56% skv. PISA 2025), að 60% drengja nái grunnhæfni í lesskilningi (50% skv. PISA 2025), að 68% nái grunnhæfni í stærðfræði (62% skv. PISA 2025) og að 80% nemenda sem ekki ná grunnhæfni samkvæmt Matsferli fái viðeigandi stuðning í námi innan átta vikna.

Fylgst verði með árangri aðgerðaáætlunarinnar í heild með hliðsjón af þróun námsárangurs samkvæmt Matsferli, upplýsingum um líðan og skólaumhverfi úr Íslensku æskulýðsrannsókninni (ÍÆ) og öðrum lykilvísum, meðal annars um skólasókn og námsframvindu. Framvinda og árangur einstakra aðgerða verða metin með sértækum mælikvörðum sem taka mið af markmiðum þeirra. Ráðherra geri Alþingi árlega grein fyrir framvindu áætlunarinnar, stöðu lykilmarkmiða og mælikvarða.

1. Kennarar í fremstu röð – aukin gæði kennslu.

Megináhersla: Grunnmenntun og starfsþróun kennara. Nemendur hafi kennara með góðan bakgrunn í því sem þeir kenna. Stuðningur við starfsþróun kennara verði eflur.

1.1. Starfsþróun í samræmi við hæfniramma.

Sveitarfélög og framhaldsskólar útfæri starfsþróun kennara í samræmi við hæfniramma kennara þannig að hún stuðli að auknum gæðum kennslu og náms á öllum skólastigum.

Ábyrgð: Mennta- og barnamálaráðuneyti.

Samstarfsaðilar: Miðstöð menntunar og skólaþjónustu, Kennararáð, Kennarasamband Íslands, Samband íslenskra sveitarfélaga, leik-, grunn-, framhalds-, tónlistar- og háskólar.

Mælikvarðar:

1. Hlutfall leik-, grunn- og framhaldsskóla sem vinna samkvæmt starfsþróunaráætlun byggðri á hæfniramma kennara með áherslu á gæði og árangur kennslu og náms.
2. Hlutfall kennara sem hafa tekið þátt í starfsþróun byggðri á hæfniramma kennara og tiltaka í mati að hún hafi haft jákvæð áhrif á gæði kennslu og þrepaskiptan stuðning.

Tímarammi:

Undirbúningur: 2027.

Þróun: Íslenska, stærðfræði og náttúrugreinar 2027–2028, aðrar námsgreinar 2028–2029.

Innleiðing: 2028–2030.

Kostnaðarmat: Verkefnið rúmast innan núverandi fjárheimilda.

1.2. Starfsþróun tengd námi og kennslu í íslensku og stærðfræði.

Skipulag og framkvæmd starfsþróunar kennara endurspeglar áherslu á gæðakennslu í íslensku og stærðfræði (vinnu með málþroska barna og læsi barna, kenna íslensku, íslensku sem annað tungumál, stærðfræði en einnig náttúrugreinar og aðrar STEM greinar). Starfsþróun sé samfelld og byggji meðal annars á stuðningi í starfi og endurgjöf.

Ábyrgð: Miðstöð menntunar og skólaþjónustu.

Samstarfsaðilar: Samband íslenskra sveitarfélaga, Kennarasamband Íslands, leikskólar, grunnskólar, framhaldsskólar og háskólar.

Mælikvarðar:

1. Hlutfall þeirra kennara sem vinna með málþroska barna og læsi, kenna íslensku, íslensku sem annað tungumál, stærðfræði, náttúrugreinar og aðrar STEM greinar sem hafa á skólaárinu lokið skilgreindu starfsþróunarferli tengdu kennslugrein sinni.

Tímarammi:

Undirbúningur: 2027.

Þróun: Íslenska, stærðfræði og náttúrugreinar 2027 þ.m.t. prufukeyrsla haustið 2027, aðrar námsgreinar 2028–2029.

Innleiðing: 2028–2030.

Kostnaðarmat: Verkefnið rúmast innan núverandi fjárheimilda.

1.3. Hringrás mats og kennslu.

Niðurstöður námsmats eins og t.d. Matsferils, stuðningsefni og kennsluleiðbeiningar með námsgögnum verði nýtt til umbóta á starfs- og kennsluháttum. Niðurstöður Matsferils verði birtar vorið 2027 eftir skólum og sveitarfélögum með áherslu á framfarir nemenda, svo að foreldrar fái upplýsingar um stöðu barna sinna í stærra samhengi.

Ábyrgð: Miðstöð menntunar og skólaþjónustu.

Samstarfsaðilar: Samband íslenskra sveitarfélaga, leik-, grunn-, framhalds- og tónlistarskólar.

Mælikvarðar:

1. Hlutfall skóla þar sem kennarateymi hafa að minnsta kosti tvisvar á skólaári lokið skjalfestu hringferli mats og kennslu.
2. 80% nemenda sem ekki eru með grunnhæfni í lesskilningi og stærðfræði samkvæmt Matsferli séu komnir með viðeigandi stuðning í námi innan átta vikna.

Tímarammi:

Undirbúningur: 2026–2027.

Þróun: 2027–2028.

Innleiðing: 2028–2030.

Kostnaðarmat: Verkefnið krefst aukinna fjárheimilda vegna aukinnar mönnunar hjá Miðstöð menntunar og skólaþjónustu við stuðning og eftirfylgd til skóla. Einnig kallar aðgerðin á stafrænt kerfi sem heldur utan um skráningu mats og kennslu sem viðbót við Matsferil. Stofnkostnaður kerfis er 30 m.kr. á árinu 2027. Árlegur kostnaður við stuðning í kjölfar Matsferils, eftirfylgd og rekstur kerfis er alls 70 m.kr.

1.4. Langtímaáætlun um læsi og heildstæður málþroska- og læsisrammi í aðalnámskrám leik- og grunnskóla.

Gerð verði langtímaáætlun um læsi til ársins 2033 sem er eitt brýnasta verkefni samfélagsins. Rík áhersla verði lögð á ólík hlutverk allra þeirra sem að börnunum koma. Mikilvægur þáttur í áætluninni er að settur verði samfelldur rammi í aðalnámskrár leik- og grunnskóla með kjarnaþáttum málþroska og læsis sem byggir á kerfisbundinni kennslu með gagnreyndum kennsluáðferðum sem styður við samfellu og stíganda í kennslunni.

Sérstakur stuðningur verður veittur til skóla sem leggja áherslu á PALS félagakennslu sem hluta af kjarnaþáttum rammans.

Ábyrgð: Mennta- og barnamálaráðuneyti og Miðstöð menntunar og skólaþjónustu.

Samstarfsaðilar: Samband íslenskra sveitarfélaga, Kennarasamband Íslands, Félag læsisfræðinga á Íslandi, leikskólar, grunnskólar og háskólar.

Mælikvarðar:

1. Hlutfall skóla sem hafa sett fram læsisramma.
2. Hlutfall skóla sem nýta PALS við lestrarkennslu.

Tímarammi:

Undirbúningur: 2027.

Þróun: 2027–2028.

Innleiðing: 2028–2030.

Kostnaðarmat: Verkefnið krefst árlegrar viðbótarfjárheimildar, 30 m.kr., vegna verkefnisstjórnunar og eftirfylgdar til 2030.

1.5. Handbækur um námssvið leikskólans.

Miðstöð menntunar og skólaþjónustu gefi út handbækur um námssvið leikskólans samkvæmt aðalnámskrá leikskóla með sérstakri áherslu á að styðja við málþroska og hugtakaskilning, m.a. til að styðja í auknum mæli við börn með fjölbreyttan tungumála- og menningarbakgrunn.

Ábyrgð: Miðstöð menntunar og skólaþjónustu.

Samstarfsaðilar: Samband íslenskra sveitarfélaga, Kennarasamband Íslands, einstaka þróunarleikskólar og háskólar.

Mælikvarði: Fjöldi handbóka um námssvið leikskóla sem Miðstöð menntunar og skólaþjónustu hefur gefið út og innleitt.

Tímarammi:

Undirbúningur: 2026.

Þróunartímabil: 2027.

Innleiðing: 2028.

Kostnaðarmat: Verkefnið krefst viðbótarfjárheimildar vegna útgáfukostnaðar, 20 m.kr.

1.6. Aukinn stuðningur við starfsþróun kennara.

Miðstöð menntunar og skólaþjónustu fái skilgreindara og aukið hlutverk varðandi stuðning við starfsþróun kennara.

Ábyrgð: Mennta- og barnamálaráðuneyti og Miðstöð menntunar og skólaþjónustu.

Samstarfsaðilar: Samband íslenskra sveitarfélaga, Kennarasamband Íslands og háskólar.

Mælikvarðar:

1. Hlutfall þeirra kennara sem taka þátt í starfsþróun á vegum MMS.
2. Hlutfall kennara sem telja starfsþróun nýtast sér til að ná auknum árangri í starfi.

Tímarammi:

Undirbúningur: 2027.

Innleiðing: 2027–2030.

Kostnaðarmat: Verkefnið rúmast innan núverandi fjárheimilda.

1.7. Endurskoðuð reglugerð um skólaþjónustu.

Í endurskoðaðri reglugerð um skólaþjónustu leik- og grunnskóla nr. 444/2019 verði skilgreind hlutverk og verkaskipting skóla, skólaþjónustu sveitarfélaga og landsstuðnings Miðstöðvar menntunar og skólaþjónustu við skólaþjónustu sveitarfélaga. Í henni er skilgreind ábyrgð á gögnum, ráðgjöf, stuðningi, innra og ytra mati og öðru eftirliti með skólastarfi, þar sem gæði náms og kennslu eru í öndvegi. Settir verði mælikvarðar fyrir þann árangur sem ætlunin er að ná með skólaþjónustu, annars vegar á vegum ríkisins og hins vegar sveitarfélaga.

Ábyrgð: Mennta- og barnamálaráðuneyti.

Samstarfsaðilar: Miðstöð menntunar og skólaþjónustu, Samband íslenskra sveitarfélaga, Kennarasamband Íslands.

Mælikvarðar:

1. Hlutfall sveitarfélaga sem hafa skipulagt skólaþjónustu í samræmi við ákvæði endurskoðaðrar reglugerðar.
2. Hlutfall sveitarfélaga sem hefur birt þjónustuviðmið, mælt biðtíma eftir þjónustu og ánægju með veitta þjónustu.

Tímarammi:

Undirbúningur: 2028.

Innleiðing: 2029–2030.

Kostnaðarmat: Kostnaðarmat ræðst af framvindu verkefnisins þar sem óvissuþættir eru allnokkrir.

1.8. Endurskoðun viðmiðunarstundaskrár.

Viðmiðunarstundaskrá grunnskóla verði tekin til endurskoðunar með aukinni áherslu á kennslutíma í íslensku, íslensku sem öðru tungumáli, stærðfræði og náttúrufræði.

Ábyrgð: Mennta- og barnamálaráðuneyti.

Samstarfsaðilar: Miðstöð menntunar og skólaþjónustu, Samband íslenskra sveitarfélaga, Kennarasamband Íslands, foreldrar og nemendur.

Mælikvarðar:

1. Hlutfall skóla sem hafa innleitt nýja viðmiðunarstundaskrá að fullu.
2. Hlutfall kennara í íslensku, íslensku sem öðru máli, stærðfræði og náttúrugreinum sem telja sig hafa ásætlanlegan kennslutíma til að vinna að hæfniviðmiðum aðalnámskrár.

Tímarammi:

Undirbúningur: 2026–2027.

Þróunartímabil: 2027–2028.

Innleiðing: 2029.

Kostnaðarmat: Verkefnið rúmast innan núverandi fjárheimilda.

1.9. Hæfniramma kennara og skólastjórnenda endurskoðaður með áherslu á málþroska og orðaforða barna.

Í kjölfar úttektar á vegum menningar-, nýsköpunar- og háskólaráðuneytis á kennaranámi verði hæfniramma um viðmið fyrir almenna og sérhæfða hæfni kennara og skólastjórnenda uppfærður. Sérstök áhersla verður á hæfni kennara til kennslu í íslensku innan sinnar faggreinar fyrir alla nemendur, þar með talda nemendur með fjölbreyttan tungumála- og menningarbakgrunn. Hæfniviðmiðin verði einnig uppfærð með tilliti til hæfni kennara til kennslu í stærðfræði og náttúrugreinum.

Ábyrgð: Mennta- og barnamálaráðuneyti.

Samstarfsaðilar: Kennararáð, háskólar sem mennta kennara, Miðstöð menntunar og skólaþjónustu, Samband íslenskra sveitarfélaga og Kennarasamband Íslands.

Mælikvarðar:

1. Endurskoðuð reglugerð um hæfniramma birt og innleidd.
2. Hlutfall þeirra námsleiða fyrir kennara sem hafa innleitt endurskoðuð hæfniviðmið.

Tímarammi:

Undirbúningur: 2027.

Þróunartímabil: 2028.

Innleiðing: 2029.

Kostnaðarmat: Verkefnið rúmast innan núverandi fjárheimilda.

1.10. Aukin gæði í kennaranámi.

Í kjölfar úttektar á vegum menningar-, nýsköpunar- og háskólaráðuneytis á kennaranámi verði brugðist við þeim ábendingum sem fram koma með tímasettum, aðgerðabundnum úrbótaáætlunum.

Ábyrgð: Menningar-, nýsköpunar- og háskólaráðuneyti.

Samstarfsaðilar: Mennta- og barnamálaráðuneyti, Kennararáð, háskólar sem mennta kennara, Miðstöð menntunar og skólaþjónustu og kennaranemar.

Mælikvarði: Mat nýútskrifaðra kennaranema á því hversu vel kennaranámið undirbjó þá fyrir starfið.

Tímarammi:

Undirbúningur: 2027–2028.

Innleiðing: 2029–2030.

Kostnaðarmat: Verkefnið rúmast innan núverandi fjárheimilda.

1.11. Leiðsögn fyrir nýliða í kennslu.

Tryggt verði að allir nýir kennarar fái leiðsögn reynds kennara og skipulagða móttöku í byrjun kennsluferils. Auk þess hafi þeir aðgang að starfsþróun sem beinist að þeim áskorunum sem kennarar glíma við.

Ábyrgð: Mennta- og barnamálaráðuneyti.

Samstarfsaðilar: Samband íslenskra sveitarfélaga, Kennararáð, Kennarasamband Íslands og Skólameistarafélag Íslands.

Mælikvarðar:

1. Hlutfall kennara sem eru að hefja sitt fyrsta kennarastarf og hafa fengið leiðsagnarkennara ásamt skriflegu samkomulagi innan 30 daga frá upphafi starfs.

2. Hlutfall nýliða sem hafa hlotið skipulagða leiðsögn á fyrsta starfsári.

Tímarammi:

Undirbúningur: 2027–2028.

Innleiðing: 2028–2030.

Kostnaðarmat: Verkefnið rúmast innan núverandi fjárheimilda og ákvæða kjarasamninga.

2. Stórsókn í námsgögnum – fjölbreytt og vönduð námsgögn.

Megináhersla: Námsgögn efli grunnhæfni og styðji við gæðakennslu. Nemendur fái vönduð námsgögn í hverri kjarnagrein og í hverjum árgangi.

2.1. Samfellt kjarnaefni í stærðfræði sem stenst alþjóðlegar kröfur.

Útgáfu nýs heildstæðs námsefnis í stærðfræði fyrir allan grunnskólann verði hraðað. Markmiðið með nýju efni er að bæta verulega árangur íslenskra nemenda en litið verði til efnis sem sýnt hefur verið að skili góðum árangri í alþjóðlegu samhengi. Jafnframt verði litið til námsefnis með sterkan stuðning við kennara bæði með tilliti til sérhæfðs efnis fyrir kennara en líka með framúrskarandi starfsþróun og markvissri innleiðingaráætlun. Útgáfa námsefnis verði unnin í fösum sem síðan byggja undir starfsþróun kennara og innleiðingu.

Ábyrgð: Mennta- og barnamálaráðuneyti og Miðstöð menntunar og skólaþjónustu.

Samstarfsaðilar: Samband íslenskra sveitarfélaga, Kennarasamband Íslands, háskólar, Hagþenkir og útgefendur.

Mælikvarðar:

1. Tímasett, fjármögnuð, samþykkt og birt útgáfu- og innleiðingaráætlun nýs stærðfræðiefnis liggja fyrir.
2. Kynning og innleiðing á nýju stærðfræðiefni nái til allra kennara sem kenna stærðfræði.

Tímarammi:

Undirbúningur og framkvæmd: 2026–2029.

Innleiðing: 2027–2030.

Kostnaðarmat: Verkefnið rúmast innan fjárheimilda frá árinu 2027.

2.2. Fjölbreytt námsefni í íslensku og lestrarefni með áherslu á lestur og lesskilning.

Gefið verði út fjölbreytt lestrarefni sem tekur mið af aldri, færni, áhuga og tungumálabakgrunni nemenda. Rík áhersla verði lögð á að efla orðaforða og lestur á yngstu stigum, svo sem með PALS, og lesskilning og ritun á miðstigi og unglingastigi. Jafnframt verði gefið út efni sem styður kennara í að fylgja eftir niðurstöðum Matsferils.

Ábyrgð: Mennta- og barnamálaráðuneyti og Miðstöð menntunar og skólaþjónustu.

Samstarfsaðilar: Hagþenkir, IDNÚ, Forlagið, skólar, nemendur og sjálfstæðir bókaútgefendur.

Mælikvarðar:

1. Fjöldi árganga grunnskóla sem hafa fengið nýtt námsefni í íslensku.
2. Fjöldi titla af lestrarnámsefni sem gefið hefur verið út.

Tímarammi:

Undirbúningur og framkvæmd: 2027.

Innleiðing: 2028–2029.

Kostnaðarmat: Verkefnið rúmast innan fjárheimilda frá 2027.

2.3. Nýtt námsefni í náttúrugreinum.

Unnin verði þriggja ára áætlun um þróun, útgáfu og áfangaskipta innleiðingu námsgagna í náttúrugreinum sem meðal annars byggir undir STEM áherslur. Áætlunin verði áfangaskipt og í henni verði jafnframt hugað að starfsþróun kennara.

Ábyrgð: Mennta- og barnamálaráðuneyti og Miðstöð menntunar og skólaþjónustu.

Samstarfsaðilar: Samband íslenskra sveitarfélaga, Kennarasamband Íslands, háskólar, Hagþenkir og útgefendur.

Mælikvarði: Tímasett, fjármögnuð, samþykkt og birt útgáfu- og innleiðingaráætlun liggja fyrir á árinu 2027.

Tímarammi:

Undirbúningur og framkvæmd: 2027–2030.

Innleiðing og kynning: 2028–2030.

Kostnaðarmat: Verkefnið rúmast innan fjárheimilda frá árinu 2027.

2.4. Skólasöfn og aðgengi barna og ungmenna að bókum.

Skólasöfn verði eflað sem lykilþáttur í læsisstarfi leik-, grunn- og framhaldsskóla og tengsl þeirra við almenningabókasöfn aukin. Mótun verði viðmið um starfsemi skólasafna og unnið markvisst að því að tryggja öllum nemendum aukinn aðgang að fjölbreyttu, vönduðu og aldurs- og færnimiðuðu lesefni. Sérstaklega verði hugað að lesefni fyrir fjöltyngda nemendur, nemendur sem þurfa auðlesandi efni og nemendur sem þurfa aukna lestraráskorun.

Ábyrgð: Mennta- og barnamálaráðuneyti og menningar-, nýsköpunar- og háskólaráðuneyti.

Samstarfsaðilar: Samband íslenskra sveitarfélaga, skólar, Upplýsing – Félag bókasafns- og upplýsingafræða, Landskerfi bókasafna, Félag fagfólks á skólabókasöfnum, sjálfstæðir bókaútgefendur og bókasafnaráð.

Mælikvarðar:

1. Hlutfall grunn- og framhaldsskólanemenda sem hafa aðgang að skólasafnsþjónustu í samræmi við lög um grunnskóla og framhaldsskóla.
2. Hlutfall grunn- og framhaldsskóla sem uppfyllir gæðaviðmið.

Tímarammi:

Undirbúningur: 2027.

Framkvæmd: 2028.

Innleiðing: 2029.

Kostnaðarmat: Kostnaðarmat liggur ekki fyrir þar sem það ræðst af þeim viðmiðum sem verða sett fram.

2.5. Miðlæg stafræn námsgagnaveita.

Útbúin verði miðlæg stafræn námsgagnaveita með lausnum sem nýta m.a. gervigreind til að bæta náms- og starfsumhverfi nemenda, kennara og skólastjórnenda.

Ábyrgð: Mennta- og barnamálaráðuneyti.

Samstarfsaðilar: Miðstöð menntunar og skólaþjónustu, Kennarasamband Íslands, sveitarfélög, IDNÚ, Hagþenkir, sjálfstæðir höfundar.

Mælikvarðar:

1. Miðlæg námsgagnaveita hafi verið tekin í notkun.
2. Hlutfall kennara sem notar námsgagnaveituna.

Tímarammi:

Undirbúningur og þróun: 2027.

Innleiðing: 2027–2028.

Kostnaðarmat: Verkefnið krefst árlegrar viðbótarfjárheimildar vegna verkefnisstjórnunar, gagnainnviða og umsýslu, 25 m.kr.

3. Stuðningur strax – öruggt og inngildandi skólasamfélag.

Megináhersla: Inngilding og þrepaskiptur stuðningur. Hvert barn fái stuðning um leið og það þarf á honum að halda, óháð búsetu, móðurmáli eða efnahag.

3.1. Þrepaskiptur stuðningur og inngilding.

Skilgreint verði hvaða breytingar þurfi að gera í kennslu og daglegu verklagi í sveitarfélögum og leik-, grunn- og framhaldsskólum til að tryggja öllum nemendum gæðamenntun og inngildandi starfshætti með þrepaskiptum stuðningi.

Ábyrgð: Mennta- og barnamálaráðuneyti.

Samstarfsaðilar: Sveitarfélög, Miðstöð menntunar og skólaþjónustu, Barna- og fjölskyldustofa og leik-, grunn- og framhaldsskólar.

Mælikvarðar:

1. Hlutfall leik-, grunn- og framhaldsskóla sem hafa innleitt þrepaskiptan stuðning samkvæmt sameiginlegum gæðaviðmiðum.
2. Hlutfall nemenda sem þarf stuðning samkvæmt niðurstöðum Matsferils lækki og hlutfall nemenda með mjög góða færni hækki. Hlutfall nemenda sem ná ekki öðru hæfniprepi í lesskilningi og stærðfræði í PISA lækki.
3. Hlutfall nemenda sem meta eigin líðan góða, upplifa öryggi og að þau tilheyri.

Tímarammi:

Undirbúningur: 2027.

Framkvæmd: 2027–2028.

Innleiðing: 2028–2030.

Kostnaðarmat: Verkefnið rúmast innan núverandi fjárheimilda.

3.2. Virkari foreldrar, símafrí og skýrari mörk.

Foreldrasamfélagið verði virkjað betur í að styðja við nám, námsáhuga og skóla- og frístundastarf barna sinna. Símafrí í grunnskólum verði fylgt eftir með leiðbeiningum og eftirfylgni og unnið að lögfestingu aldurstakmarks á samfélagsmiðlum, samhliða fræðslu til foreldra um skjánotkun, svefn og samveru og samþætta þjónustu í þágu farsældar barna.

Ábyrgð: Mennta- og barnamálaráðuneyti.

Samstarfsaðilar: Sveitarfélög, foreldrar, börn og ungmenni, Fjölmíðlanefnd.

Mælikvarðar:

1. Hlutfall nemenda í 1.–7. bekk sem lesa heima fimm daga vikunnar eða oftar.
2. Hlutfall nemenda sem fá hvatningu og/eða aðstoð við heimanám á heimili sínu.
3. Þátttaka í skipulögðu frístundastarfi.
4. Hlutfall nemenda sem segja síma trufla kennslu.
5. Hlutfall barna undir 15 ára aldri með eigin aðgang að samfélagsmiðlum.

Tímarammi:

Undirbúningur: 2027.

Framkvæmd: 2027.

Innleiðing: 2027–2030.

Kostnaðarmat: Verkefnið rúmast innan núverandi fjárheimilda.

3.3. *Aukinn stuðningur við börn með fjölbreyttan tungumála- og menningarbakgrunn.*

Þjónusta við nemendur í íslensku sem öðru máli verði samhæfð á grundvelli gæðaviðmiða og aukin og betur hugað að móttöku barna með fjölbreyttan tungumála- og menningarbakgrunn. Öll börn sem koma til landsins á grunn- og framhaldsskólaaldri fái mat á námslegri stöðu með „Stikum af stað“ við upphaf skólagöngu og heildarmálfærni verði mæld með reglubundnum hætti. Mat á stöðu og framförum í íslensku sem öðru tungumáli verði hluti af Matsferli. Íslenska sem annað tungumál verði sérstakur kafli í aðalnámskrá á öllum skólastigum.

Ábyrgð: Mennta- og barnamálaráðuneyti og Miðstöð menntunar og skólaþjónustu.

Samstarfsaðilar: Samband íslenskra sveitarfélaga og Kennarasamband Íslands.

Mælikvarðar:

1. Hlutfall nýkominna nemenda sem fá aldursviðeigandi stöðumat á fyrra námi, námslegri stöðu og tungumálafærni.
2. Hlutfall nemenda í íslensku sem öðru tungumáli sem fá skjalfest framvindumat tvisvar á skólaári.
3. Félagsleg fullgilding nemenda af erlendum uppruna.

Tímarammi:

Undirbúningur: 2027.

Framkvæmd: 2027–2028.

Innleiðing: 2029–2030.

Kostnaðarmat: Kostnaðarmat liggur ekki fyrir þar sem það ræðst af þeim viðmiðum um stuðning sem verða sett fram.

3.4. *Viðmiðunarbraut fyrir fatlaða nemendur í framhaldsskóla.*

Staðfest verði viðmiðunarbraut framhaldsskóla fyrir fatlaða nemendur með áherslu á einstaklingsmiðað nám sem taki mið af ákvæðum laga nr. 86/2021 um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna og samningi Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks.

Ábyrgð: Mennta- og barnamálaráðuneyti.

Samstarfsaðilar: Kennarasamband Íslands, Samband íslenskra framhaldsskólanema og framhaldsskólar.

Mælikvarðar:

1. Viðurkenning viðmiðunarbrautar um einstaklingsmiðað nám.
2. Einstaklingsmiðaðar náms- og tilfærsluáætlanir.

Tímarammi:

Undirbúningur: 2027.

Framkvæmd: 2027–2028.

Innleiðing: 2029–2030.

Kostnaðarmat: Verkefnið rúmast innan núverandi fjárheimilda.

3.5. *Fjármagn fylgi þörf – úthlutun úr Jöfnunarsjóði sveitarfélaga.*

Unnið verði mat á því hvort úthlutun fjármuna Jöfnunarsjóðs endurspegli kennslu- og stuðningsþörf og hvort gera þurfi breytingar á úthlutunarreglum, meðal annars vegna nemenda með fjölbreyttan tungumála- og menningarbakgrunn.

Ábyrgð: Innviðaráðuneyti.

Samstarfsaðilar: Sveitarfélög, Miðstöð menntunar og skólaþjónustu og mennta- og barnamálaráðuneyti.

Mælikvarðar:

1. Úttekt á fjármögnun og stuðningsþörf.
2. Samsvörun fjármögnunar og metinna þarfa.

Tímarammi:

Undirbúningur: 2027.

Framkvæmd: 2027–2028.

Innleiðing: 2029–2030.

Kostnaðarmat: Verkefnið rúmast innan núverandi fjárheimilda.

4. Alla leið – forvarnir gegn brotthvarfi.

Megináhersla: Að sporna gegn brotthvarfi ungmenna frá námi. Ekkert ungmenni týnist á milli skólastiga og þau sem hverfa frá námi fái aðstoð við að finna leið til baka.

4.1. Samræmd landsviðmið um skólasókn.

Samræmd landsviðmið um skólasókn verði innleidd í alla grunnskóla og sambærileg viðmið og viðbragðsáætlanir unnar vegna nemenda í brotthvarfshættu sem uppfylla ekki viðmið um ástundun í framhaldsskólum til að tryggja viðeigandi stuðning við þá, meðal annars með aðkomu tengiliða farsældar.

Ábyrgð: Mennta- og barnamálaráðuneyti.

Samstarfsaðilar: Sveitarfélög, Samband íslenskra framhaldsskólanema, Vinnuálastofnun, Miðstöð menntunar og skólaþjónustu, Barna- og fjölskyldustofa, Félag náms- og starfsráðgjafa, Skólameistarafélag Íslands og Kennarasamband Íslands.

Mælikvarðar:

1. Innleiðing samræmdra viðmiða um skólasókn.
2. Tímanleg viðbrögð við brotthvarfshættu.

Tímarammi:

Undirbúningur: 2027.

Framkvæmd: 2027–2028.

Innleiðing: 2029–2030.

Kostnaðarmat: Verkefnið rúmast innan núverandi fjárheimilda.

4.2. Viðmið um náms- og starfsfræðslu í grunn- og framhaldsskóla.

Sett verði viðmið um lágmarks náms- og starfsfræðslu fyrir unglingastig grunnskóla og framhaldsskóla með sérstaka áherslu á kynningu á námsleiðum út frá áhugasviði nemenda, styrkleikum og tækifærum á framtíðarvinnumarkaði. Stafrænar lausnir verða eflaðar m.a. til að stuðla að auknum tengslum skóla og atvinnulífs og gera náms- og starfsráðgjöf aðgengilegri um allt land.

Ábyrgð: Mennta- og barnamálaráðuneyti.

Samstarfsaðilar: Miðstöð menntunar og skólaþjónustu, framhaldsskólar, Samband íslenskra framhaldsskólanema, Félag náms- og starfsráðgjafa, Samband íslenskra sveitarfélaga og Kennarasamband Íslands.

Mælikvarðar:

1. Hlutfall grunnskóla sem uppfylla lágmarksviðmið um náms- og starfsfræðslu í 8.–10. bekk.
2. Hlutfall framhaldsskóla sem bjóða öllum nýnemum skipulagða náms- og starfsráðgjöf á fyrsta námsári.

Tímarammi:

Undirbúningur: 2027.

Framkvæmd: 2027–2028.
 Innleiðing: 2029–2030.
 Kostnaðarmat: Árlegt viðbótarfjármagn vegna þróunar verkefnisins „Næstu skref“, 10 m.kr.

4.3. Styrkari umgjörð fjarnáms í framhaldsskóla.

Umgjörð fjarnáms framhaldsskóla verði styrkt með það að markmiði að tryggja betur gæði fjarnáms, að fjármagn nýtist betur og að veita nemendum sem stunda fjarnám viðeigandi stuðning.

Ábyrgð: Mennta- og barnamálaráðuneyti.

Samstarfsaðilar: Kennarasamband Íslands, framhaldsskólar og Samband íslenskra framhaldsskólanema.

Mælikvarðar:

1. Námsframvinda í fjarnámi.
2. Gæðaviðmið um kennslu og stuðning í fjarnámi.
3. Samanburður á námsframvindu í fjarnámi og staðnámi.

Timarammi:

Undirbúningur: 2027.

Framkvæmd: 2027–2028.

Innleiðing: 2029–2030.

Kostnaðarmat: Verkefnið rúmast innan núverandi fjárheimilda.

4.4. Stuttar og hagnýtar námsleiðir í framhaldsskólum.

Mótaðar verði stuttar, hagnýtar námsleiðir í framhaldsskólum þar sem nemendur eiga kost á að velja fjölbreyttari leiðir til að ljúka námi. Hver námslína er hluti af stærri heild svo nemendur geti síðar byggt ofan á nám sitt. Raunfærnimat er nýtt til að meta fyrri reynslu. Valinn verði kjarnaskóli sem sérhæfir sig á þessu sviði.

Ábyrgð: Mennta- og barnamálaráðuneyti.

Samstarfsaðilar: Kennarasamband Íslands, Skólameistarafélag Íslands, Samband íslenskra framhaldsskólanema, Fræðslumiðstöð atvinnulífsins og Vinnumálastofnun.

Mælikvarðar:

1. Framboð stuttra hagnýtra námsleiða.
2. Fjöldi nemenda á stuttum hagnýtum námsleiðum.
3. Möguleikar til áframhaldandi náms.

Timarammi:

Undirbúningur: 2027.

Framkvæmd: 2027–2028.

Innleiðing: 2029–2030.

Kostnaðarmat: Verkefnið rúmast innan núverandi fjárheimilda.

5. Skref fram á veginn – STEM, gervigreind og hæfni fyrir samfélag framtíðar.

Megináhersla: Íslenskir nemendur mæti framtíðinni með trausta undirstöðu í raunvísindum og tækni og kunni að nota gervigreind til að læra og skapa á ábyrgan hátt.

5.1. Viðmiðunarbraut í STEM-greinum.

Gefin verði út viðmiðunarbraut í STEM-greinum fyrir framhaldsskóla með gæðaviðmiðum, þannig að nemendur um allt land eigi kost á samfelldu og krefjandi námi í

stærðfræði, raunvísindum og tækni og mæti vel undirbúnir í háskólanám og störf í vísindum og tækni.

Ábyrgð: Mennta- og barnamálaráðuneyti.

Samstarfsaðilar: Framhaldsskólar, Skólameistarafélag Íslands, háskólar, menningar-, nýsköpunar- og háskólaráðuneyti, Miðstöð menntunar og skólaþjónustu, Samband íslenskra framhaldsskólanema og Samtök iðnaðarins.

Mælikvarðar:

1. Viðmiðunarbrautin gefin út og í boði frá haustönn 2027.
2. Fjöldi framhaldsskóla sem bjóða brautina og fjöldi nemenda á STEM brautum.
3. Hlutfall nýnema í STEM greinum háskóla sem standast stöðumat í stærðfræði.
4. Útgefið gæðanámsefni í STEM greinum.

Tímarammi:

Undirbúningur og framkvæmd: 2026–2027.

Innleiðing: haustönn 2027.

Kostnaðarmat: Verkefnið rúmast innan núverandi fjárheimilda; námsgögn eru fjármögnuð í aðgerð 2.1.

5.2. Notkun gervigreindar á öllum skólastigum.

Unnin og innleidd verði aldurs- og skólastigssniðin viðmið um gervigreindarlæsi og ábyrga, örugga og gagnrýna notkun gervigreindar í námi, kennslu, námsmati og skólastarfi. Viðmiðin verði gefin út í áföngum svo skólar fái sem fyrst leiðsögn um algeng viðfangsefni.

Ábyrgð: Mennta- og barnamálaráðuneyti.

Samstarfsaðilar: Miðstöð menntunar og skólaþjónustu, sveitarfélög, leik- og framhaldsskólar, háskólar, Persónuvernd, Kennarasamband Íslands og fulltrúar nemenda og foreldra.

Mælikvarðar:

1. Birting grunnviðmiða og ítarlegra leiðbeininga samkvæmt tímaáætlun.
2. Hlutfall leik-, grunn- og framhaldsskóla sem hafa tekið viðmiðin upp í staðbundnum reglum og kynnt þau fyrir starfsfólki og nemendum eftir því sem við á.
3. Mat skóla á skýrleika og notagildi leiðbeininganna.

Tímarammi:

Undirbúningur: 2027.

Framkvæmd: 2027–2028.

Innleiðing: 2027–2030.

Kostnaðarmat: Verkefnið rúmast innan núverandi fjárheimilda.

5.3. Aukin hagnýting gervigreindar.

Unnið verði áfram að greiningu á þörf, kostnaði og fyrirkomulagi aðgangs framhaldsskólakennara að viðeigandi gervigreindarverkfærum. Niðurstöður verði lagðar til grundvallar ákvörðun um umfang og fjármögnun. Gefin verði út viðmið sem sveitarfélög geta nýtt við innkaup á gervigreindarlausnum fyrir grunnskóla. Lausnir og innleiðingarleiðir verði prófaðar og metnar í samstarfi við kennara, stjórnendur og rannsóknaraðila.

Ábyrgð: Mennta- og barnamálaráðuneyti.

Samstarfsaðilar: Miðstöð menntunar og skólaþjónustu, sveitarfélög, Samband íslenskra sveitarfélaga, framhaldsskólar, Kennarasamband Íslands, háskólar og viðeigandi innkaupaáðilar.

Mælikvarðar:

1. Greining á aðgangspörf, kostnaði og innkaupaleiðum liggi fyrir og ákvörðun hafi verið tekin um næstu skref.
2. Hlutfall framhaldsskólakennara sem hefur aðgang að viðeigandi verkfærum og stuðningi, verði ákveðið að fjármagna slíkan aðgang.
3. Niðurstöður prófana á gæðum kennaraverkefna, vinnuálagi, tímanýtingu, íslenskri málnotkun, aðgengi, kostnaði og áhættu.

Tímarammi:

Undirbúningur: 2027.

Framkvæmd: 2027.

Innleiðing: 2027–2030.

Kostnaðarmat: Verkefnið krefst viðbótarfjárveitingar en fjárhæð ræðst af því hvaða rammi verður settur verkefninu.

5.4. Samstarf við háskóla um gervigreind og STEM.

Í samstarfi við háskóla verði byggt upp samfelld framboð starfsþróunar, handleiðslu og reynslumiðlunar um ábyrga og gagnrýna notkun gervigreindar. Stuðningsnet fyrir kennara og skóla styðji við prófun og þróun í starfi. Kennarar fái stuðning við að efla gervigreindarlæsi og sjálfstæða hæfni nemenda. Jafnframt vinni háskólar með framhaldsskólum að brú milli skólastiga í stærðfræði og raunvísindum, meðal annars með sameiginlegum viðmiðum um það sem nýnemi á að kunna við upphaf háskólanáms.

Ábyrgð: Mennta- og barnamálaráðuneyti.

Samstarfsaðilar: Menningar-, nýsköpunar- og háskólaráðuneyti, Miðstöð menntunar og skólaþjónustu, háskólar, sveitarfélög, leik-, grunn- og framhaldsskólar og Kennarasamband Íslands.

Mælikvarðar:

1. Hlutfall skóla sem hefur aðgang að skipulagðri starfsþróun og virku stuðningsneti.
2. Hlutfall kennara og stjórnenda sem tekur þátt í starfsþróun með prófun í starfi, endurgjöf og eftirfylgni.
3. Framboð og nýting aldursviðeigandi stuðningsefnis um gervigreindarlæsi, kennslu og námsmat.

Tímarammi:

Undirbúningur: 2027.

Framkvæmd: 2027–2028.

Innleiðing: 2029–2030.

Kostnaðarmat: Verkefnið krefst viðbótarfjárveitingar en fjárhæð ræðst af því hvaða úrræði verða þróuð og í boði.

5.5. Miðlægt lausna- og innleiðingarteymi.

Komið verði á fót litlu miðlægu lausna- og innleiðingarteymi sem vinni með skólum og kennurum að þróun, prófun og miðlun endurnýtanlegra verkfæra og vinnuferla. Teymið samhæfi stuðningsnet fyrir kennara og skóla og vinni með háskólum að rannsóknum og óháðu mati á innleiðingu gervigreindar.

Ábyrgð: Mennta- og barnamálaráðuneyti.

Samstarfsaðilar: Miðstöð menntunar og skólaþjónustu, Menntavísindasvið Háskóla Íslands, aðrir innlendir háskólar, sveitarfélög, grunn- og framhaldsskólar.

Mælikvarðar:

1. Teymi hafi hafið starf samkvæmt skilgreindu umboði og verkefnaáætlun.

2. Fjöldi verkefna sem hafa verið prófuð, metin og nýtt eða aðlöguð í fleiri skólum.
3. Niðurstöður mats á fyrsta starfsári og ákvörðun um áframhaldandi stuðning og útvíkkun.

Tímarammi:

Undirbúningur: 2027.

Framkvæmd: 2027–2028.

Innleiðing: 2027–2030.

Kostnaðarmat: Verkefnið krefst viðbótarfjárveitingar en fjárhæð ræðst af því hvaða rammi verður settur verkefninu.

6. Menntastefna til framtíðar.

Árið 2027 verði hafinn undirbúningur að menntastefnu til framtíðar sem taki við af menntastefnu fyrir árin 2021–2030.

Ábyrgð: Mennta- og barnamálaráðuneyti.

Samstarfsaðilar: Menningar-, nýsköpunar- og háskólaráðuneyti, innviðaráðuneyti, Miðstöð menntunar og skólaþjónustu, Samband íslenskra sveitarfélaga, Kennarasamband Íslands, Heimili og skóli, Samfés, Umboðsmaður barna og háskólar.

Mælikvarði: Tillaga til þingsályktunar um menntastefnu til framtíðar lögð fyrir Alþingi.

Tímarammi:

Undirbúningur: 2027.

Samráð og vinnsla: 2027–2028.

Lagt fyrir Alþingi: haustið 2028.

Kostnaðarmat: Verkefnið krefst viðbótarfjárveitingar vegna verkefnisstjórnunar og samráðs, 25 m.kr.

Greinargerð.

1. Inngangur.

Þessi aðgerðaáætlun er þriðja og síðasta áætlun menntastefnu fyrir árin 2021–2030 sem samþykkt var á Alþingi 24. mars 2021. Fyrsta aðgerðaáætlunin tók til árána 2021–2024, önnur aðgerðaáætlun til árána 2025–2027 og tekur þessi áætlun til árána 2027–2030. Allar aðgerðaáætlanirnar hafa haft það að markmiði að á Íslandi sé veitt framúrskarandi menntun í umhverfi þar sem nemendur njóti gæða menntunar og þeim líði vel. Innleiðing fyrri áætlana gekk almennt vel, mörgum aðgerðum er lokið og var leitast við að tryggja sem best samfellu milli áætlana eftir því sem framast var unnt.

Áætlunin markar skýra forgangsroðun og aukna áherslu á framkvæmd og árangur. Byggt er á því sem vel er gert en lykilstoðir menntakerfisins styrktar. Grunnhæfni nemenda, þá sérstaklega í íslensku og stærðfræði, er sett í forgang samhliða því að styrkja kennslu, auka stuðning við kennara og skapa samfellu milli skólastiga með það fyrir augum að tryggja betri námsárangur og aukna farsæld barna og ungmenna.

Leiðarljósið er að menntakerfið mæti hverjum nemanda þar sem hann er staddur með gæðakennslu fyrir alla og að nemendur fái verkefni og áskoranir við hæfi. Þessi áætlun miðar að því að snúa vörn í sókn, þ.e. að byggja sterkari grunn fyrir hvern nemanda, tryggja betri kennslu og samhæfðara menntakerfi.

2. Meginefni.

Áætlunin byggir á fáum en skýrum forgangsáðgerðum, tölusettum markmiðum og skilgreindri ábyrgð. Mælingar eiga að leiða til viðbragða, gagnreyndar aðferðir eiga að ná inn í skólastofuna og snemmaækur stuðningur að miðast við þarfir nemandans.

Þessi aðgerðaáætlun er síðasta áætlun menntastefnu til 2030 og nær yfir þrjú ár. Fyrir fram var tekin ákvörðun um að hún yrði afmörkuð. Ástæðan er einfaldlega sú að þegar innan við helmingur fimmtán ára nemenda nær grunnhæfni í lesskilningi og þriðjungur ekki í stærðfræði er ekki rétt að dreifa kröftum jafnt á alla þætti skólastarfs. Grunnfærni í lestri, íslensku og stærðfræði er ekki eitt markmið meðal margra heldur forsenda allra hinna: barn sem les ekki sér til gagns getur hvorki tileinkað sér vísindi, notið lista né tekið þátt í gagnrýnni, lýðræðislegri umræðu. Þess vegna setur áætlunin fáar aðgerðir í forgang og fylgir þeim alla leið inn í kennslustofuna, í stað þess að telja upp allt sem gott væri að gera.

Í þessu felst ekki að aðrir þættir menntunar skipti minna máli. Grunnþættir menntunar samkvæmt aðalnámskrá, eins og læsi, sjálfbærni, heilbrigði og velferð, lýðræði og mannréttindi, jafnrétti og sköpun, halda sínu gildi. Það sama á við um skyldur skóla um list- og verkgreinar, lífsleikni og fjölbreytt val nemenda. Áætlunin breytir engu þar um og sérstaklega er staðinn vörður um fjölbreytni skólastarfs við endurskoðun viðmiðunarstundaskrár (1.8). Þá eru gagnrýnin hugsun og sköpun ekki utan áætlunarinnar heldur innbyggð í hana. Í því samhengi má t.d. nefna að viðmið um gervigreind (5.2) snúast um að nemendur hugsi sjálfir og leggi gagnrýnið mat á upplýsingar, viðmiðunarbraut í STEM greinum (5.1) um vísindalega hugsun og sköpun, og þrepaskiptur stuðningur (3.1) um líðan, tengsl og að hvert barn tilheyri.

Þá má nefna að stærri spurningar um hlutverk menntunar í samfélagi framtíðar, um sköpun og listir, heimspeki og gagnrýna hugsun, lýðræðishæfni og lífsleikni, verða teknar upp af fullum þunga við mótun nýrrar menntastefnu sem hefst árið 2027 (6. aðgerð). Þessi áætlun leggur grunninn sem sú stefna mun svo að hluta til byggja á.

Allar tillögur um aðgerðir byggja á niðurstöðum innlendra og erlendra rannsókna og skýrslna um stöðu íslenska menntakerfisins. Í þeim birtast tíu áherslur ráðherra sem byggja á fimm meginstöðum menntastefnu 2030: jöfn tækifæri fyrir alla, kennsla í fremstu röð, hæfni fyrir framtíðina, velliðan í öndvegi og gæði í forgrunni. Áherslurnar mynda samfellu milli fyrstu og annarrar aðgerðaáætlunar menntastefnu og taka tillit til sjónarmiða sem fram komu á vinnustofu með helstu haghöfum í menntakerfinu sem fram fór í september 2026.

Hver aðgerð byggir á nokkrum verkþáttum sem saman mynda heild. Rík áhersla er lögð á að afmörkun, útfærslu og undirbúningi flestra þáttanna verði lokið fyrir árslok 2028 og innleiðing komin vel á veg.

Gert er ráð fyrir að komið verði á fót verkefnisstjórn um innleiðingu þessarar aðgerðaáætlunar undir forystu mennta- og barnamálaráðuneytis. Hlutverk verkefnisstjórnar verði að tryggja heildstæða, samræmda og árangursmiðaða innleiðingu þriðju aðgerðaáætlunar menntastefnu 2030. Verkefnisstjórnin hafi heildaryfirsýn yfir framkvæmd áætlunarinnar, samhæfi vinnu ábyrgðaraðila, fylgi eftir verk- og tímaáætlunum, fjármögnun og árangursmælikvörðum og bregðist við frávikum og hindrunum. Hún tryggi samfellu milli aðgerða, stuðli að skýrri ábyrgð og verkaskiptingu og leggi reglulega mat á framvindu og árangur fyrir ráðuneytið og samstarfsaðila áætlunarinnar. Verkefnisstjórnin fái umboð til að kalla eftir upplýsingum og ráðgjöf ábyrgðaraðila og samstarfsaðila eftir því sem þörf krefur. Í verkefnisstjórninni eigi sæti auk fulltrúa mennta- og barnamálaráðuneytis, einn fulltrúi frá Miðstöð menntunar og skólaþjónustu, einn fulltrúi Sambands íslenskra sveitarfélaga og einn fulltrúi Kennarasambands Íslands.

3. Samráð.

Við undirbúning þessarar aðgerðaáætlunar var haldin fjölmenn vinnustofa þar sem unninn var grunnur að þeim aðgerðum og verkþáttum sem hér birtast. Á vinnustofuna mættu yfir 90

manns frá meðal annars Kennarasambandi Íslands, Sambandi íslenskra sveitarfélaga, Öryrkjasambandi Íslands, ungmennum og aðilum vinnumarkaðarins.

[Kafli í vinnslu.]

4. Mat á áhrifum.

Aðgerðir þessarar áætlunar eru sex og undir þær falla 30 verkþættir. Þeir taka til umbóta á öllum stigum menntakerfisins, þ.e. hjá leik-, grunn-, framhalds- og tónlistarskólum, sveitarfélögum, ráðuneytum, háskólum og stofnunum ríkisins, þar á meðal Miðstöð menntunar og skólaþjónustu. Margir verkþættir lúta að því að þróa og innleiða skýrari og markvissari ferla. Þar sem útfærsla þeirra liggur ekki fyrir að fullu er ekki unnt á þessu stigi að leggja nákvæmt mat á þann kostnaðarauka sem af þeim kann að leiða. Fjárhagsleg áhrif einstakra verkþátta verða því metin nánar áður en kemur að endanlegri útfærslu innleiðingar þeirra.

Á undanförmum árum hefur verulegu fjármagni verið varið til menntamála. Mikilvægt er að samhlíða frekari umbótum sé lögð aukin áhersla á að meta hvort fjármunir nýtist með skilvirkum hætti og skili þeim árangri sem að er stefnt. Í því samhengi má m.a. líta til framlaga úr Jöfnunarsjóði sveitarfélaga vegna skólastarfs, fjármagns til símenntunar og starfsþróunar kennara og skólastjórnenda og fjármagns til stuðnings við einstaka nemendur, þá einkum í leik- og grunnskólum.

Leiðarljós við innleiðingu þriðju aðgerðaáætlunar menntastefnu 2030 verður því að nýta sem best það fjármagn sem þegar er varið til þeirra viðfangsefna sem áætlunin tekur til og beina því með markvissari hætti að þeim aðgerðum sem líklegar eru til að skila auknum árangri. Eins og fram kemur hér að ofan er jafnframt mikilvægt að innleiðingu aðgerðaáætlunarinnar sé verkstýrt með markvissum hætti og tryggð heildstæð fjárhagsleg yfirsýn með framkvæmd hennar. Verkefnisstjórn þarf að hafa greinargóðar upplýsingar frá þeim aðilum sem bera ábyrgð á framkvæmd einstakra verkþátta, óháð því hvar í menntakerfinu kostnaður fellur til. Jafnframt þarf að gera ráð fyrir sérstökum fjárheimildum vegna þeirra verkþátta sem fyrirséð er að leiði til kostnaðarauka.

5. Um einstakar aðgerðir tillögunnar.

5.1. Kennarar í fremstu röð – aukin gæði kennslu.

Samkvæmt TALIS rannsókninni (Teaching and Learning International Survey, 2024), QUINT (Quality in Nordic Teaching, 2025) og úttekt ráðuneytis á sérhæfingu kennara (2026) er ástæða til að huga betur að árangursríkri starfsþróun kennara til að styrkja enn frekar árangursríka kennsluhætti. Einstaka verkþættir er varða aukin gæði kennslu byggja á ábendingum og tillögum sem fram komu í fyrrgreindum rannsóknum en einnig vísindagreinum sem fjalla um árangursríkar kennsluaðferðir. Lagt er til að í fyrstu sé megináhersla á að treysta þekkingu og hæfni kennara sem varðar málþroska, læsi, íslensku, íslensku sem annað tungumál, stærðfræði, náttúrugreinar og aðrar STEM greinar.

Um 1.1. Starfsþróun í samræmi við hæfniramma.

Sveitarfélög og framhaldsskólar útfæri starfsþróun kennara í samræmi við hæfniramma kennara þannig að hún stuðli að auknum gæðum kennslu á öllum skólastigum.

Mikilvægt er að starfsþróun kennara sé markviss og leiði af sér aukin gæði náms og kennslu. Mikilvægt er að nota hæfniramma kennara sem leiðarljós í allri starfsþróun og símenntun og að árlegt fjármagn nýtist sem best. Í úttekt mennta- og barnamálaráðuneytis á sérþekkingu kennara kemur í ljós að aðeins 24% þeirra sem kenna stærðfræði hafa sérhæfingu

í greininni og í nokkrum grunnskólum á Austurlandi er enginn kennari með sérhæfingu í náttúrugreinum.

Lögð er áhersla á að aðgerðin rúmist sem mest innan þeirra marka sem gilda um símenntun og starfsþróun kennara í leik-, grunn- og framhaldsskóla. Lagt er til að núverandi framkvæmd verði rýnd með það fyrir augum að beina starfsþróun enn frekar í þann farveg að hún styrki kennsluhætti og styrki nám nemenda á öllum skólastigum. Í því tilliti verði til að mynda litið til samlegðar allra innlendra sjóða sem ætlaðir eru til símenntunar og starfsþróunar kennara á hverju og einu skólastigi. Mjög mikilvægt er að útfærsla þessa verkþáttar sé unnin í nánú samstarfi við kennararáð og fagfélög kennara. Þá sé einnig horft til þess hvernig haga beri starfsþróun og símenntun kennara til framtíðar. Samlegð er á milli verkþáttar 1.1. og 1.2., en þá sérstaklega á eldri skólastigum þegar kennslan varðar íslensku, íslensku sem annað tungumál, stærðfræði, náttúrugreinar og aðrar STEM greinar.

Við mat á árangri er skoðað hlutfall leik-, grunn- og framhaldsskóla sem hafa starfsþróunaráætlun tengda tilteknum þáttum hæfniramma kennara og geta sýnt fram á að henni hafi verið fylgt eftir með breytingum á kennslu og starfsháttum, t.d. er varðar þrepaskiptan stuðning. Horft sé til þess að hlutfallið sé að minnsta kosti 85% skóla árið 2030, með stöðumati 2027. Hér þarf að telja hvort tveggja, áætlun og staðfesta framkvæmd. Ekki nægir að skólinn hafi sett fram stefnu eða boðið námskeið. Einnig verði horft til hlutfalls kennara sem hefur tekið þátt í starfsþróun þar sem til staðar eru skilgreind námsmarkmið, æfing eða prófun í eigin starfi, endurgjöf og eftirfylgni og viðmiðið 70% árið 2030, eftir grunnmælingu 2027.

Um 1.2. Starfsþróun tengd námi og kennslu í íslensku og stærðfræði.

Skipulag og framkvæmd starfsþróunar kennara endurspeglar áherslu á gæðanám og kennslu í íslensku og stærðfræði (vinnu með málþroska barna og læsi barna, kenna íslensku, íslensku sem annað tungumál, stærðfræði en einnig náttúrugreinar og aðrar STEM greinar). Starfsþróun sé samfelld og byggir meðal annars á stuðningi í starfi og endurgjöf.

Starfsþróun er oft almenn og fjarri vettvangi og breytir kennslu hjá einungis 57% kennara samkvæmt niðurstöðum TALIS 2024. Áhersla verði lögð á að kennarar skipuleggi, prófi og rýni eigin kennslu og tileinki sér kennsluáðferðir sem rannsóknir sýna að skili auknum námsárangri nemenda. Byrjað verði á að rýna aðferðir sem tengjast málþroska og læsi, íslensku, íslensku sem öðru tungumáli, stærðfræði, náttúrugreinum og öðrum STEM greinum en rýni á kennslu annarra greina komi í kjölfarið.

Starfandi kennurum bjóðist viðeigandi viðbótarnám, meðal annars í fjarnámi. Samkvæmt niðurstöðum TALIS ber að leggja meiri áherslu á faglega forystu skólastjórnenda og að kennarar treysti samkennurum. Því er lögð áhersla á samvinnu kennara og kennarateyma í starfsþróun þar sem kennarar njóta endurgjafar frá samkennurum og ekki síður stjórnendum skóla.

Við mat á árangri er skoðað hlutfall þeirra kennara sem vinna með málþroska og læsi barna, kenna íslensku, íslensku sem annað tungumál, stærðfræði og náttúrugreinar og aðrar STEM greinar sem hafa á tímabilinu lokið skilgreindu, samfelldu starfsþróunarferli með prófun kennsluáðferða og endurgjöf. Miðað er við að 75% kennara í þessum greinum hafi tekið þátt í slíku starfsþróunarferli fyrir árið 2030.

Um 1.3. Hringrás mats og kennslu.

Niðurstöður námsmats (t.d. Matsferils), stuðningsefni og kennsluleiðbeiningar með námsgögnum verði notuð til umbóta á starfs- og kennsluháttum.

Vísbendingar eru um að námsmat í skólum sé ekki nægjanlega vel nýtt til umbóta á starfs- og kennsluháttum. Með aukinni áherslu á leiðsagnarmat hafa orðið kaflaskil. Öll skimunartæki og próf Matsferils eru hönnuð með það í huga að veita leiðsögn til aukins árangurs, jafnt nemenda sem kennara. Í því tilliti hefur verið lögð áhersla á að byggja upp hringferil mats og kennslu í hverjum og einum skóla, þ.e. að úrvinnsla niðurstaðna námsmats leiði til markvissari kennslu einstakra nemendahópa. Þá eru einnig vísbendingar um að kennsluleiðbeiningar sem til dæmis fylgja nýju námsefni séu ekki nægjanlega vel nýttar í þágu markvissra kennsluhátta. Liður í öflugri starfsþróun kennara er að þeir undirbúi sig vel þegar ætlunin er að vinna með nýtt námsefni eða nýjan aldurshóp nemenda.

Við mat á árangri er skoðað hlutfall skóla þar sem kennarateymi hafa að minnsta kosti tvisvar á skólaári lokið skjalfestu ferli sem felur í sér mat á stöðu nemenda, faglega túlkun niðurstaðna, breytingu á kennslu eða stuðningi og endurmat á árangri. Miðað er við að 80% skóla nái því árið 2030. Þá verði skoðað hlutfall nemenda sem niðurstöður námsmats benda til að þurfi frekari stuðning eða meira krefjandi viðfangsefni og fá í kjölfarið skilgreinda aðstoð innan tiltekins hámarkstíma. Viðmið fyrir árið 2030 sé að 80% nemenda sem ekki eru með grunnhæfni í lesskilningi og stærðfræði samkvæmt Matsferli og þeir sem þurfa meira krefjandi viðfangsefni séu komin með viðeigandi stuðning í námi innan átta vikna.

Um 1.4. Langtímaáætlun um læsi og heildstæður málþroska- og læsisrammi í aðalnámskrám leik- og grunnskóla.

Settur verður í aðalnámskrár leik- og grunnskóla samfelldur rammi með kjarnaþáttum málþroska og læsis sem byggir á kerfisbundinni kennslu með gagnreyndum kennsluaðferðum sem tryggir samfellu og stiganda í námi nemenda.

Mikilvægt er að samfella sé í læsisnámi nemenda í leikskóla og út allan grunnskólann og hlúð sé með kerfisbundnum hætti að öllum þáttum læsis. Þetta felur m.a. í sér að sérhver skóli þarf að setja sér stefnu sem felur í sér málþroska- og læsisramma sem allir kennarar skólans fylgja. Fyrirmynd að slíkum ramma verður hluti af aðalnámskrám leik- og grunnskóla sem sveitarfélög og skólar geta nýtt sér í vinnu sinni.

Miðstöð menntunar og skólaþjónustu móti innleiðingaráætlun sem sveitarfélög geta nýtt sér. Rík áhersla er á að skólar fái viðeigandi kennslufræðilegan stuðning í starfi með samstarfi innan skólans og frá skólaþjónustu sveitarfélagsins sem aftur njóti leiðsagnar frá Miðstöð menntunar og skólaþjónustu. Þannig vinni læsisráðgjafar sveitarfélaga með skólunum og í hverjum skóla verður læsisleiðtogi á hverju aldursstigi. Gert er ráð fyrir að svæðisbundin fagteymi sem sveitarfélög standa saman að styðji fámenna skóla. Sérstakur stuðningur verður veittur til skóla sem leggja áherslu á PALS félagakennslu sem hluta af kjarnaþáttum rammans, enda liggja fyrir íslenskar samanburðarrannsóknir um áhrif þessara aðferða.

Við mat á árangri er skoðað hlutfall leik- og grunnskóla sem hefur endurskoðað eigin læsisáætlanir í samræmi við ramma aðalnámskráa leik- og grunnskóla. Fyrir árslok 2030 hafi að minnsta kosti 90% leik- og grunnskóla endurskoðað eigin læsisáætlanir og sett niður ramma í samræmi við hann, og úttekt sýni að að minnsta kosti 80% skóla beiti þeim vinnubrögðum sem ramminn kveður á um. Þá verður greint hlutfall skóla sem nýta PALS við lestrarkennslu.

Um 1.5. Handbækur um námssvið leikskólans.

Miðstöð menntunar og skólaþjónustu gefi út handbækur um námssvið leikskólans samkvæmt aðalnámskrá leikskóla með sérstakri áherslu á að styðja við málþroska og hugtakaskilning.

Nánast öll börn á Íslandi (um 95%), tveggja ára og eldri, sækja leikskóla. Leikskólinn er fyrsta skólastigið og mikilvægt að starfsfólk leikskóla, leikskólakennarar og skólaþjónusta, fái góða leiðsögn um hvernig best verður unnið með námsþætti leikskólans, þ.e. læsi og samskipti, heilbrigði og velliðan, sjálfbærni og vísindi og sköpun og menningu. Verulegur skortur er á leikskólakennurum og því er vandað og gott leiðsagnarefni mjög mikilvægt til að leikskólinn geti með markvissum hætti unnið með öll námssviðin. Snemmbær stuðningur skiptir máli og nauðsynlegt að niðurstöður skimana nýtist sem best í því tilliti.

Leikskólar starfa í samræmi við aðalnámskrá leikskóla og setja fram eigin skólanámskrá byggða á henni. Mjög mismunandi er milli sveitarfélaga hversu miklar leiðbeiningar eru veittar um hvernig byggja eigi upp innra starf í leikskólum og viðmið sem leikskólar geta stutt sig við hefur vantað. Með útgáfu handbóka um útfærslu leikskólastarfs í samræmi við námssvið leikskólans er verið að styrkja stöðir leikskólans sem fyrsta skólastigið. Skólaþjónusta sveitarfélaga styður við innleiðingu handbókanna í starfi leikskóla í viðkomandi sveitarfélagi og stuðlar að viðeigandi starfsþróun.

Við mat á árangri er skoðaður fjöldi leikskóla sem nýta sér handbækurnar í daglegu starfi. Horft er til þess að 75% leikskóla uppfylli skilgreind gæðaviðmið um málörvun, samtöl við börn og stuðning við orðaforða og hugtakaskilning í daglegu starfi árið 2030. Matið byggist á samræmdum gæðaviðmiðum og vettvangsathugunum í úrtaki leikskóla.

Um 1.6. Aukinn stuðningur við starfsþróun kennara.

Miðstöð menntunar og skólaþjónustu fái skilgreindara og aukið hlutverk varðandi stuðning við starfsþróun kennara.

Skort hefur á heildstæðan stuðning við starfsþróun kennara og þá um leið þróun skólastarfs. Með þessari aðgerð fær Miðstöð menntunar og skólaþjónustu skilgreindara og aukið hlutverk vegna stuðnings við starfsþróun kennara og þá um leið þróun skólastarfs. Nú þegar gegnir stofnunin veigamiklu hlutverki varðandi stuðning við starfsþróun kennara með leiðsögn um hagnýtingu Matsferils, aðalnámskrá og með útgáfu og kynningu á kennsluleiðbeiningum við námsgögn sem stofnunin gefur út. Þá segir í lögum nr. 91/2023 um stofnunina að hún eigi að sinna skólaþjónustu, sbr. staflíð a. 1. mgr. 4. gr.

Með því að sameina í einni stofnun helstu þætti sem varða starfsþróun kennara og skólaþjónustu skapast bæði fagleg og rekstrarleg samlegðaráhrif sem auka möguleika til samhæfingar og aukinna gæða í skólaþjónustu sveitarfélaga og skóla. Lögð verði áhersla á að skapa lærdómssamfélög innan skóla, milli skóla og milli sveitarfélaga og stutt við þau lærdómssamfélög sem þegar eru til staðar.

Við mat á árangri er skoðaður fjöldi kennara sem tekur þátt í starfsþróun á vegum Miðstöðvar menntunar og skólaþjónustu.

Um 1.7. Endurskoðuð reglugerð um skólaþjónustu.

Í endurskoðaðri reglugerð um skólaþjónustu leik- og grunnskóla nr. 444/2019 verði skilgreind skýr verkaskipting og hlutverk skóla, skólaþjónustu sveitarfélaga og landsstuðnings Miðstöðvar menntunar og skólaþjónustu við skólaþjónustu sveitarfélaga. Í henni birtist ábyrgðarkeðja fyrir gögn, ráðgjöf, stuðning, innra- og ytra mat og annað eftirlit með skólastarfi, þar sem gæði náms og kennslu eru í öndvegi. Settar verði lágmarkskröfur um faglega mönnun, aðgengi og hámarksbiðtíma.

Efla þarf aðhald og stuðning við framkvæmd daglegs skólastarfs. Skýrar vísbendingar koma fram um slíkt í rannsókn á vegum Rannsóknamiðstöðvar Háskólans á Akureyri á skólaþjónustu sveitarfélaga (2020). Í gagnaöflun, mati, ráðgjöf og stuðningi eiga gæði náms

og kennslu að vera í öndvegi. Skilgreina þarf betur og festa í sessi hlutverkaskiptingu ríkis og sveitarfélaga hvað varðar stuðning og eftirlit með starfi leikskóla og grunnskóla.

Opinber viðmið um skólaþjónustu sveitarfélaga hafa ekki verið skýr. Skólaþjónusta hefur um of beinst að greiningum og einstaklingsmálum fremur en því að styrkja kennsluna eða starfshætti skóla og aðgengi að markvissri skólaþjónustu hefur um of ráðist af búsetu. Í endurskoðaðri reglugerð um skólaþjónustu verði skilgreint nánar hlutverk skóla, sveitarfélaga og Miðstöðvar menntunar og skólaþjónustu gagnvart stuðningi við börn og ungmenni.

Stuðningur, starfsþróun og skólaþjónusta þurfa að beinast að því að efla getu skóla til að veita þrepaskiptan stuðning þar sem annars vegar er horft á félagslega, tilfinningalega og hegðunarlega þætti og hins vegar námslega þætti. Ráðgjöf og stuðningur þurfa að beinast að þrepaskiptingu stuðnings innan skólans. Á fyrsta þrepi eru kennsluhættir, forvarnir og inngildandi skólabragur, á öðru þrepi skammtíamstuðningur í minni hópum og á þriðja þrepi markviss einstaklingsstuðningur sem getur þarfnast samþættingar við annað eða þriðja stig þjónustukerfa í samræmi við ákvæði laga nr. 86/2021 um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna.

Einnig verði lagðar fram tillögur um hvernig samstarfi sveitarfélaga á einstökum landssvæðum gæti verið hagað til að tryggja faglega skólaþjónustu og þá um leið jafnræði barna til viðeigandi þjónustu óháð búsetu. Þá verði skilgreint hlutverk Miðstöðvar menntunar og skólaþjónustu í stuðningi sínum við skólaþjónustu sveitarfélaga.

Við mat á árangri verður m.a. horft til hlutfalls sveitarfélaga sem hafa skipulagt skólaþjónustu í samræmi við ákvæði endurskoðaðrar reglugerðar.

Miðað er við að fyrir árslok 2030 hafi öll sveitarfélög eða samstarfssvæði þeirra birt skipulag skólaþjónustu þar sem kemur fram hver ber ábyrgð á stuðningi við skóla, ráðgjöf sveitarfélags og eins hvaða leið er farin þegar þjónustuþörf skóla og einstakra nemenda er meiri en reglugerðin kveður á um.

Þá sé skoðað hlutfall sveitarfélaga sem hafa birt þjónustuviðmið, mælt biðtíma eftir þjónustu og mælt þjónustuánægju. Horft verði til þjónustu við einstaka skóla og sérstaks stuðnings á vegum skólaþjónustu sveitarfélags við börn. Við mat sé einnig skoðað hvort ráðgjöf og ihlutun hafi leitt til mælanlegra umbóta.

Um 1.8. Endurskoðun viðmiðunarstundaskrár.

Viðmiðunarstundaskrá grunnskóla verði tekin til endurskoðunar með aukinni áherslu á kennslutíma í íslensku, íslensku sem annað tungumál, stærðfræði og náttúrufræði.

Viðmiðunarstundaskrá grunnskóla hefur að meginefni staðið óbreytt frá árinu 2011, þrátt fyrir breytingar á íslensku samfélagi, nemendahópnum og þeim kröfum sem gerðar eru til skólastarfs. Samkvæmt gildandi viðmiðunarstundaskrá er 18,08% kennslutímans ráðstafað íslensku, íslensku sem annað tungumál og íslensku táknmáli, 14,88% stærðfræði og 8,33% náttúrugreinum (Mennta- og barnamálaráðuneytið, e.d.). Alþjóðlegur samanburður sýnir að árlegur viðmiðaður kennslutími íslenskra grunnskólanemenda er styttri en að meðaltali í OECD-ríkjunum, bæði á yngri stigum grunnskóla og unglingastigi. Á yngri stigum er hlutfall kennslutíma sem varið er til lesturs, ritunar og stærðfræði jafnframt lægra en að meðaltali í OECD-ríkjunum (OECD, 2025). Í ljósi þessara niðurstaðna og slaks námsárangurs íslenskra nemenda í alþjóðlegum samanburði (OECD, 2026) er mikilvægt að endurskoða viðmiðunarstundaskrána með það fyrir augum að auka kennslutíma í íslensku, íslensku sem öðru tungumáli, stærðfræði og náttúrugreinum. Við endurskoðunina þarf jafnframt að tryggja að samhlíða fylgi viðeigandi námsgögn, sérfræðiþekking kennara og aðstaða til kennslu, ekki

síst verklegrar kennslu í náttúrugreinum. Jafnframt þarf að standa vörð um fjölbreytni skólastarfs, þar á meðal list- og verkgreinar og val nemenda á unglingastigi.

Við mat á árangri verður horft til hlutfalls þeirra grunnskóla sem hafa innleitt endurskoðaða viðmiðunarstundaskrá og geta sýnt fram á að kennslutími nemenda í einstökum námsgreinum sé í samræmi við ný viðmið. Miðað er við að allir grunnskólar hafi innleitt nýja viðmiðunarstundaskrá fyrir lok skólaárs árið 2030, með innleiðingu frá 2029.

Þá verði kannað hlutfall kennara í íslensku, íslensku sem öðru máli, stærðfræði og náttúrugreinum sem telja sig hafa nægilegan kennslutíma til að vinna að hæfniviðmiðum aðalnámskrár. Markmiðið er að hlutfallið hækki um að minnsta kosti 10 prósentustig frá grunnmælingu 2027 til 2030.

Um 1.9. Hæfniramma kennara og skólastjórnenda endurskoðaður með áherslu á málþroska og orðaforða barna.

Í kjölfar úttektar á vegum menningar-, nýsköpunar- og háskólaráðuneytis á kennaranámi verði hæfnirammami um viðmið fyrir almenna og sérhæfða hæfni kennara og skólastjórnenda uppfærður. Sérstök áhersla verður á hæfni kennara til kennslu í íslensku innan sinnar faggreinar fyrir alla nemendur, þar með talda nemendur með fjölbreyttan tungumála- og menningarbakgrunn. Hæfniviðmiðin verði einnig uppfærð með tilliti til hæfni kennara til kennslu í stærðfræði og náttúrugreinum.

Niðurstöður Talis 2024 benda til þess að nýtskrifaðir kennarar fái ekki nægilega gott veganesti í námi sínu til að takast á við alla þætti starfs síns. Samkvæmt úttekt mennta- og barnamálaráðuneytis 2026 höfðu 17% íslenskukennara ekki íslensku sem sérhæfingu í kennaranámi sínu og leikskólakennarar læra fæstir um lestrarkennslu. Mikilvægt er að hæfnirammami sé í samræmi við þær væntingar sem gerðar eru um hæfni kennara, sérstaklega í ljósi þess að hann skapar um leið viðmið um inntak kennaranáms. Þegar kemur að hæfniramma varðandi íslensku sem annað tungumál fyrir kennara er nauðsynlegt að fjalla um móttöku barna í íslenskt samfélag, foreldrasamstarf, fjölbreytni og inngildandi skólabrag. Mikilvægt er að í kjölfar ofangreindrar úttektar á vegum menningar-, nýsköpunar- og háskólaráðuneytis á kennaranámi standi nýir kennarar traustari fótum í upphafi starfs og strax sé hugað að starfsþróun þeirra þannig að grunnám og starfsþróun myndi samverkandi heild.

Við mat á árangri er skoðað hvort að reglugerð um hæfniramma hafi verið endurskoðuð, birt og innleidd. Þá verður viðhorf nýtskrifaðra kennaranema til undirbúningi starfs í náminu kannað. Miða skal við að 90% nema sem útskrifast 2030 telji ári síðar námið nýtast sér vel í starfi.

Um 1.10. Aukin gæði í kennaranámi.

Í kjölfar úttektar á vegum menningar-, nýsköpunar- og háskólaráðuneytis á kennaranámi verði brugðist við þeim ábendingum sem fram koma með tímasettum, aðgerðabundnum úrbótaáætlunum. Menningar-, nýsköpunar- og háskólaráðuneyti ber ábyrgð á þessari eftirfylgd og setur fram viðeigandi mælikvarða og matsviðmið.

Um 1.11. Leiðsögn fyrir nýliða í kennslu.

Tryggt verði að nýir kennarar á öllum skólastigum fái leiðsögn reynds kennara og skipulagða móttöku í byrjun starfsferils. Auk þess hafi þeir aðgang að starfsþróun sem beinist að þeim áskorunum sem kennarar glíma við.

Samkvæmt TALIS 2024 er stuðningur við nýliða í kennslu ekki nægjanlega markviss hér á landi. Aðeins 61% nýráðinna kennara ljúka formlegri móttökuáætlun og er Ísland í 50. sæti

af 55. Tryggja þarf að allir nýir kennarar fái leiðsögn reyndra kennara og skipulagða móttöku fyrstu 1–3 árin í starfi og það sé staðfest með skriflegu samkomulagi milli nýliða, leiðsagnarkennara og skólastjóra. Mikilvægt er að undirstrika að ábyrgð markvissrar leiðsagnar hvílir á nýliðanum, leiðsagnarkennara og stjórnendum. Er þetta sérstaklega mikilvægt í ljósi þess hvað markviss stuðningur í starfi í upphafi kennarastarfs hefur mikla þýðingu fyrir starfsfestu.

Við mat á árangri er skoðað hlutfall kennara sem eru að hefja sitt fyrsta kennarastarf og hafa fengið nafngreindan, hæfan leiðsagnarkennara ásamt skriflegu samkomulagi innan 30 daga frá upphafi starfs. Árið 2030 sé hlutfallið 90%. Þá sé mælt hlutfall nýliða sem hafa hlotið vel skipulagða og árangursríka leiðsögn á fyrsta starfsári. Horft er til þess að þetta eigi við um 85% nýliða við lok skólaárs 2030.

5.2. Stórsókn í námsgögnum – fjölbreytt og vönduð námsgögn.

Greiningar á stöðu námsgagna benda til þess að endurnýjun þeirra, fjölbreytni og aðgengi hafi ekki haldist í hendur við breyttar þarfir nemenda og kröfur til náms og kennslu. Í úttekt Ríkisendurskoðunar (2021) var bent á takmarkað fjármagn til námsefnisgerðar og þörf fyrir skýrari stefnu og forgangsriðun. Starfshópur mennta- og barnamálaráðuneytis lagði árið 2024 áherslu á heildstæðari uppbyggingu námsgagna og aukna fjölbreytni þeirra (Mennta- og barnamálaráðuneyti, 2024). Í könnun ráðuneytisins sumarið 2026 sögðust 76% svarenda meðal grunnskólakennara í stærðfræði oft þurfa að leita að viðbótarefni, 84% nota eigin verkefni reglulega og aðeins 30% töldu aðalnámskrá styðja vel við skýra framvindu námsins (Mennta- og barnamálaráðuneytið, 2026a). Rannsóknir á íslensku námsefni og kennslu benda jafnframt til þess að efla þurfi stuðning við hugtakaskilning, vitsmunalega krefjandi viðfangsefni og vísindalæsi (Edda Elísabet Magnúsdóttir og Haukur Arason, 2025; Jóhann Örn Sigurjónsson og Berglind Gísladóttir, 2020). Þörfin fyrir umbætur verður enn brýnni í ljósi niðurstaðna PISA 2025, þar sem 56% íslenskra nemenda náðu grunnhæfni í lesskilningi og 62% í stærðfræðilæsi (OECD, 2026d). Þessi staða eykur álag á menntakerfið, á skóla, kennara og nemendur og því mikilvægt að snúa þróuninni við. Mikilvægur liður í umbótum snýr að markvissri fjárfestingu í innviðum heildstæðs námsgagnakerfis, vönduðum, fjölbreyttum og aðgengilegum námsgögnum, samfelldu námsefni, faglegum stuðningi við kennara og öflugri miðlun þeirra sem miða að því að efla grunnhæfni, bæta skilyrði til gæðakennslu, styrkja jafnræði milli skóla og stuðla að jafnræði nemenda óháð búsetu, færni eða tungumálabakgrunni.

Um 2.1. Samfellt kjarnaefni í stærðfræði sem stenst alþjóðlegar kröfur.

Útgáfu nýs heildstæðs námsefnis í stærðfræði fyrir allan grunnskólann verði hraðað. Markmiðið með nýju efni er að bæta verulega árangur íslenskra nemenda en lítið verði til efnis sem sýnt hefur verið að skili góðum árangri í alþjóðlegu samhengi. Jafnframt verði lítið til námsefnis með sterkan stuðning við kennara bæði m.t.t. sérhæfðs efnis fyrir kennara og með framúrskarandi starfsþróun og markvissri innleiðingaráætlun. Útgáfa námsefnis verði unnin í fösum sem síðan byggja undir starfsþróun kennara og innleiðingu.

Greining mennta- og barnamálaráðuneytisins (2026) dregur fram að kjarnaefni í stærðfræði sem kennarar nota við kennslu nemenda er komið til ára sinna og að stuðningur, viðhald og tenging þess við námsmat hafi ekki fylgt nægilega með. Um 76% grunnskólakennara segjast oft þurfa viðbótarefni og 84% nota eigin verkefni reglulega. Einungis 30% þeirra telja aðalnámskrá styðja vel við skýra framvindu í náminu. Í greiningunni kemur jafnframt fram að kennarar haldi kerfinu að verulegu leyti gangandi með eigin

námsefni, aðlögun og undirbúningi. Til að bæta úr þessari brýnu þörf verður ráðist í endurnýjun á heildstæðu og vel innleiddu kjarnaefni fyrir öll stig grunnskólans, ásamt kennsluleiðbeiningum, verkefnabanka, stöðumati, öflugri starfsþróun og stuðningi við kennara.

Mat á árangri verkþáttarins tekur mið af því að áætlunin hafi verið tímasett, fjármögnuð, samþykkt og birt á árinu 2027. Einnig verður lagt mat á í hvaða mæli kynning og innleiðing hefur náð til kennara sem kenna stærðfræði.

Um 2.2. Fjölbreytt námsefni í íslensku og lestrarefni með áherslu á lestur og lesskilning.

Gefið verði út fjölbreytt lestrarefni sem tekur mið af aldri, færni, áhuga og tungumálabakgrunni nemenda. Rík áhersla verði lögð á að efla orðaforða og lestur á yngstu stigum, svo sem með PALS, og lesskilning og ritun á miðstigi og unglingastigi. Jafnframt verði gefið út efni sem styður kennara í að fylgja eftir niðurstöðum Matsferils.

Samkvæmt mati samráðshóps á vegum Miðstöðvar menntunar og skólaþjónustu um námsefni í íslensku á grunnskólastigi (2026) liggur ein helsta áskorun íslenskukennslu í dag í því að gera íslenskuna spennandi og meira aðlaðandi þannig að kennsluhættir og námsefni veki áhuga nemenda og hvetji þá til virkrar málnotkunar. Til að bregðast við þessari áskorun verði útgáfa lestrarefnis eflað með útgáfu námsefnis með það að markmiði að lesefni mæti betur ólíkum þörfum, getu, bakgrunni og áhuga nemenda. Þar verði m.a. lögð áhersla á að gefa út efni til að bregðast við niðurstöðum Matsferils, stigskipt efni, með misþungum og fjölbreyttum textum og verkefnum, og námsefni fyrir þjálfun í lestri, lesskilningi og orðaforða.

Í þessum verkþætti er gert ráð fyrir að skilgreind verði forgangsöröðun útgáfu fyrir alla árganga grunnskólans og hvaða stuðning þurfi að veita kennurum þannig að námsefnið og viðeigandi kennsluaðferðir skili nemendum sem mestum árangri. Forgangsöröðunin mun birtast í þriggja ára útgáfuáætlun um áherslur og forgangsöröðun í þróun, gerð og innleiðingu námsgagna. Í leikskóla verði megináhersla á stuðningsefni fyrir kennara sem styður við málþroska og orðaforða ungra barna. Í grunnskóla verði megináhersla á íslensku og námsgögn í íslensku sem öðru tungumáli sem styðja við læsi á öllum stigum grunnskólans. Eflað verður útgáfa fjölbreytts íslensks námsefnis í íslensku sem tekur mið af aldri, færni, áhuga og tungumálabakgrunni nemenda. Betri námsgögn, skýrari kennarastuðningur og markviss innleiðing eru mikilvæg forsenda þess að bæta námsárangur, styrkja jafnræði milli skóla og draga úr álagi á kennara.

Mat á árangri verkþáttarins tekur mið af því að áætlunin hafi verið tímasett, fjármögnuð, samþykkt og birt á árinu 2027. Einnig verður litið til fjölda titla af lestrarnámsefni sem hefur verið gefið út.

Um 2.3. Nýtt námsefni í náttúrugreinum.

Unnin verði þriggja ára áætlun um þróun, útgáfu og heildstæða innleiðingu námsgagna í náttúrugreinum. Í þessum verkþætti er gert ráð fyrir að skilgreind verði forgangsöröðun útgáfu fyrir alla árganga grunnskólans og hvaða stuðning þurfi að veita kennurum þannig að námsefnið og viðeigandi kennsluaðferðir skili nemendum sem mestum árangri. Forgangsöröðunin mun birtast í þriggja ára útgáfuáætlun um áherslur og forgangsöröðun í þróun, gerð og innleiðingu námsgagna. Forgangsöröðunin byggir m.a. á nýlegri vinnu mennta- og barnamálaráðuneytis og Miðstöðvar menntunar og skólaþjónustu um greiningu á námsefni. Megináhersla á framhaldsskólastiginu verði á námsefni sem hæfir STEM viðmiðunarnámsbraut sem stefnt er á að standi framhaldsskólanemendum til boða frá og með haustönn 2027. Betri námsgögn, skýrari kennarastuðningur og markviss innleiðing eru

mikilvæg forsenda þess að bæta námsárangur, styrkja jafnræði milli skóla og draga úr álagi á kennara.

Mat á árangri verkþáttarins tekur mið af því að útgáfuáætlunin hafi verið tímasett, fjármögnuð, samþykkt og birt á árinu 2027.

Um 2.4. Skólasöfn og aðgengi barna og ungmenna að bókum.

Skólasöfn verði eflð sem lykilþáttur í fjölbreytilegu starfi leik-, grunn- og framhaldsskóla og tengsl þeirra við almenningsskólasöfn aukin. Mótuð verði viðmið um starfsemi skólasafna og unnið markvisst að því að tryggja öllum nemendum aukinn aðgang að fjölbreyttu, vönduðu og aldurs- og færnimiðuðu lesefni. Sérstaklega verði hugað að lesefni fyrir fjöltýngda nemendur, nemendur sem þurfa auðlesið efni og nemendur sem þurfa aukna lestraráskorun.

Rannsóknir benda til þess að öflug skólasöfn, fjölbreyttur og endurnýjaður bókakostur og fagleg þjónusta geti stutt við lestrarmenningu og læsisstarf skóla. Fagleg þjónusta, góður safnkostur og greiður aðgangur að skólasöfnum hafa tengst betri árangri nemenda í lestri og ritun (Lance og Schwarz, 2012; Lance og Kachel, 2018). Í samanburðarrannsókn mældist jafnframt betri lesskilningur hjá nemendum í skólum þar sem bókakostur skólasafna hafði verið aukinn og endurnýjaður með stuðningi almenningsskólasafna (Nielen og Bus, 2015).

Unnið hefur verið að undirbúningi könnunar á vegum mennta- og barnamálaráðuneytis þar sem starfsemi skólasafna í grunn- og framhaldsskólum, svo sem aðstaða, safnkostur, endurnýjun, aðgengi, fagleg þjónusta og stuðningur við læsi barna og ungmenna, verður kortlögð með hliðsjón af markmiðum laga um grunn- og framhaldsskóla. Þegar niðurstöður liggja fyrir verða mótuð viðmið um starfsemi þeirra með það að leiðarljósi að efla þjónustu við nemendur með áherslu á aukinn aðgang þeirra að fjölbreyttu og vönduðu lestrar- og námsefni sem höfðar til nemenda. Jafnframt verði horft til aukinna tengsla milli skólasafna og almenningsskólasafna, m.a. með möguleika á sameiginlegri nýtingu safnkosta skólasafna og almenningsskólasafna til að nemendur hafi aðgengi að mun breiðara úrvali lesefnis.

Viðmið við mat á árangri taki mið af því að árið 2027 verði landskortlagningu á aðgengi, starfsemi og safnkosti skólasafna lokið og sett opinber gæðaviðmið. Mælikvarðar verði settir um að allir grunnskólanemendur hafi aðgang að skólasafnsþjónustu í samræmi við lög og að a.m.k. 80% grunnskóla uppfylli gæðaviðmið árið 2029.

Um 2.5. Miðlæg stafræn námsgagnaveita.

Miðlæg stafræn námsgagnaveita verði tekin í gagnið með lausnum sem nýta m.a. gervigreind til að bæta náms- og starfsumhverfi nemenda, kennara og skólastjórnenda.

Fyrir íslenskt menntakerfi hefur verið áskorun að kennarar hafa þurft að leita að, útbúa og aðlaga námsefni. Kennarar hafa búið til og aðlagð efni án samræmds stuðnings, gæðarýni eða skipulegs farvegs til miðlunar. Til að mæta þessari áskorun hefur að undanfögnu verið unnið að þróun miðlægrar stafrænnar námsgagnaveitu. Hún á að gegna hlutverki sameiginlegs stafræns vettvangs fyrir námsgögn þvert á skólastig, óháð því hvort efni komi frá Miðstöð menntunar og skólaþjónustu, kennurum, fræðafólki, sjálfstæðum höfundum, Hagþenki eða útgefendum. Hún bætir yfirsýn og aðgengi nemenda, kennara og foreldra að námsgögnum og auðveldar leit að efni sem tengist hæfniviðmiðum aðalnámskráa og hæfir ólíkum þörfum, getu og áhuga nemenda. Námsgagnaveitan á enn fremur að stuðla að betri nýtingu stafrænna lausna, málækni og gervigreindar við leit og aðlögun námsgagna.

Mat á verkþættinum tekur mið af því hvort miðlæg námsefnisveita hafi verið tekin í notkun 2027–2028 og auðveldi aðgang að námsgögnum. Matið tekur einnig mið af hlutfalli kennara sem notar veituna og telur hana auðveldar leit að námsgögnum og hve vel hún styður við

nýtingu þeirra. Á tímabilinu 2027–2028 veiti námsgagnaveitan yfirsýn yfir fjölbreytt námsgögn með samræmdri skráningu eftir námsgreinum, skólastigum og hæfniviðmiðum.

5.3. *Stuðningur strax – öruggt og inngildandi skólasamfélag.*

Markmið aðgerðarinnar er að tryggja að öll börn og ungmenni njóti öryggis, tilheyrir skólasamfélaginu og fái nám og stuðning við hæfi, óháð félagslegum aðstæðum, tungumála- og menningarbakgrunni eða einstaklingsbundnum námsþörfum. Úttekt á framkvæmd menntunar án aðgreiningar á Íslandi sýndi að skýrari sameiginleg sýn, markvissari stuðningur við kennara og betri tenging fjármagns við þarfir skólastarfs væru mikilvæg viðfangsefni (European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2017).

Íslenskar rannsóknir hafa jafnframt bent til þess að skólaþjónusta hafi að verulegu leyti beinst að úrlausn einstaklingsmála fremur en starfsþróun og uppbyggingu faglegs starfs í skólum (Svanbjörnsdóttir o.fl., 2021). Niðurstöður PISA 2025 leiða í ljós mikilvægi þess að bregðast við þessum áskorunum: 44% fimmtán ára nemenda á Íslandi búa ekki yfir grunnhæfni í lesskilningi og 38% í stærðfræði (OECD, 2026d). Því þarf að styrkja snemmtækan og þrepaskiptan stuðning í inngildandi skólastarfi, fjölbreytta og krefjandi kennslu, samstarf við foreldra, virka þátttöku fjöltyngdra barna og markvissa ráðstöfun fjármuna þannig að stuðningur ráðist af raunverulegum þörfum og skili sér í betri námsframvindu, líðan og þátttöku nemenda.

Lögð er áhersla á að allir skólar skilgreini og útfæri þjónustu á öllum þremur þrepum (þrepaskiptur stuðningur) og viðeigandi verkferla sem allir starfsmenn skólans þekkja og fylgja. Mikilvægt er að þessi vinna byggji meðal annars á fyrirliggjandi efni um móttöku, menntun og menningu (MEMM) ásamt aðgerðum gegn ofbeldi meðal barna, þar með talið einelti. Í vinnunni sé horft til aldursviðeigandi forvarna og viðbragðsáætla.

Um 3.1. Þrepaskiptur stuðningur og inngilding.

Skilgreint verði hvaða breytingar þurfi að gera í kennslu og daglegu verklagi í sveitarfélögum og leik-, grunn- og framhaldsskólum til að tryggja öllum nemendum gæðamenntun og inngildandi starfshætti með þrepaskiptum stuðningi. Með því er átt við að skólinn bregðist við þörfum barns í þrepum eftir því hve mikinn stuðning það þarf og jafnframt að stuðningurinn hefjist strax í samræmi við lög nr. 86/2021 um samþætta þjónustu í þágu farsældar barna. Með snemmbærum stuðningi er átt við að bregðast við niðurstöðum úr skimunum og matstækjum skóla. Umhverfi, samskipti og stuðningur miði að virkri þátttöku allra barna og ungmenna og séu sniðin að fjölbreyttum þörfum þeirra með jafnræði að leiðarljósi.

Skólinn er eitt helsta jöfnunartækið sem íslenskt samfélag hefur aðgang að. Það hefur sýnt sig að skólaþjónusta beinist í of miklum mæli að greiningum og einstaklingsmálum fremur en að efla getu skóla til að veita gæðakennslu, rækta ríkuleg tengsl og veita viðeigandi stuðning á öllum þremur þrepunum innan skólans. Markmiðið ætti alltaf að vera að koma í veg fyrir að barn dragist aftur úr í námi, upplifi sig utangarðs eða einmana og fái ekki stuðning fyrr en vandinn er orðinn of mikill. Sérstaklega þarf hér að huga að nemendum sem mæta hindrunum í námi og þátttöku í skólasamfélaginu vegna efnahags- og félagslegra aðstæðna, tungumáls, menningar eða sérþarfa. Það er einnig áhyggjuefni að námslega sterkir nemendur fái of fá krefjandi verkefni. Því er mikilvægt að hver skóli setji sér verklag um stuðning á þremur þrepum sem allt starfsfólk þekkir og fylgir. Í verklaginu verði tilgreint hvernig niðurstöður skimana og Matsferils eru nýttar, hver sinnir stuðningi í litlum hópum, hvenær er endurmetið og hver ber ábyrgð. Stigskiptingin nær í báðar áttir: börn sem eru komin langt fram úr

viðmiðum fái líka verkefni við hæfi. Miðstöð menntunar og skólaþjónustu gefur út sniðmát, verkfæri og leiðbeiningar og byggir á fyrirliggjandi efni, svo sem stigskiptri kennslu í kjölfar Matsferils, ritunarramma, snemmtækri ihlutun í máli og læsi, öruggum, áfallamiðuðum og tengslamiðuðum starfsháttum og verkfærum og leiðbeiningum um menntun og móttöku barna með fjölbreyttan tungumála- og menningarbakgrunn sem aðgengileg eru á vefsíðu MEMM. Þá verði settar fram áætlanir um hvernig niðurstöður skimana og prófa og innlendra og alþjóðlegra rannsókna verði nýttar til þróunar skólastarfs og í þágu nemenda.

Mælt verði árlega hversu stórt hlutfall leik-, grunn- og framhaldsskóla hefur innleitt þrepaskiptan stuðning samkvæmt sameiginlegum gæðaviðmiðum. Í þeim felist meðal annars skilgreindir verkferlar fyrir þrjú stuðningsþrep, skýr ábyrgðarskipting, viðbragðstími og reglulegt endurmat. Grunnstaða verði metin árið 2027 en stefnt að því að 60% skóla hið minnsta uppfylli viðmiðin árið 2028 og 95% árið 2030. Matsferill verði nýttur til að fylgjast með framförum nemenda í lesskilningi og stærðfræði á grundvelli samanburðarhæfra niðurstaðna yfir tíma. Sérstaklega verði fylgst með hlutfalli nemenda á neðstu og efstu mælitölubílum stöðu- og framvinduprófa Matsferils. Niðurstöður Íslensku æskulýðsrannsóknarinnar verða notaðar til að fá upplýsingar um hlutfall nemenda sem meta eigin líðan góða, upplifa öryggi og að þau tilheyri.

Um 3.2. Virkari foreldrar, símafrí og skýrari mörk.

Foreldrasamfélagið verði virkjað betur í að styðja við nám, námsáhuga og skóla- og frístundastarf barna sinna. Símafrí í grunnskólum verði fylgt eftir með leiðbeiningum og eftirfylgni og unnið að lögfestingu aldurstakmarks á samfélagsmiðlum, samhliða fræðslu til foreldra um skjánotkun, svefn og samveru og samþætta þjónustu í þágu farsældar barna. Sérstök áhersla verði á daglegan lestur heima og að foreldrar fái leiðbeiningar og lesefni frá skóla og/eða skólasafni og bókasöfnum um land allt. Fjöltýngdir foreldrar fái stuðning til að lesa með börnum á íslensku sem og á eigin móðurmáli.

Í upphafi aldarinnar var byggt upp traust og farsælt samstarf milli heimila landsins og skólanna. Í tengslum við heimsfaraldur COVID-19 kom talsvert los á þetta samstarf. Samtökin Heimili og skóli hafa lagt ríka áherslu á að efla þetta samstarf og er þar stuðningur heimilanna við nám nemenda í öndvegi og forvarnir af ýmsu tagi. Þá hafa samtökin staðið þétt við bakið á ráðuneytinu vegna áforma um símafrí og takmarkanir á samfélagsmiðlanotkun barna. Mikilvægt er að skerpa enn frekar á mikilvægi þess að foreldrar styðji við nám barna sinna og samvera foreldra og barna sé ríkuleg og uppbyggjandi. Foreldrafærninámskeið sem þróuð hafa verið í samstarfi Miðstöðvar menntunar og skólaþjónustu, Menntavísindasviðs Háskóla Íslands og sveitarfélaga hafa gefið góða raun og lýsa foreldrar og kennarar yfir ánægju með áhrif þeirra á nám og líðan barna. Leiðarljósið er bæt看ur árangur í námi, líðan, stöðugleiki og öryggi, hlýja og umhyggja.

Í framhaldsskóla verði sérstök áhersla á samstarf framhaldsskóla, foreldra og sveitarfélaga í forvarnarstarfi með ungmennum. Sannarlega eru áskoranir tengdar þessu verkefni vegna aukinnar fjölmennunar á Íslandi og í því tilliti er nauðsynlegt að horfa frekar til inngildingar barna og ungmenna í íþróttum, listum og öðru frístundastarfi. Unnið verði að því að virkja alla foreldra í námi barna sinna en sérstök áhersla verður á foreldra barna með fjölbreyttan tungumála- og menningarbakgrunn og leitað verði til samtakanna Móðurmáls í því skyni. Reglugerð um símafrí á skólatíma í grunnskólum er í gildi og í löndum með skýrar reglur segja mun færri nemendur að símar trufla kennslu en að meðaltali í OECD. Ráðuneytið gefur út leiðbeiningar, fylgist með framkvæmdinni og styður skóla og frístundaheimili í innleiðingu. Samhliða er unnið að lögfestingu aldurstakmarks á samfélagsmiðlum og fræðslu til foreldra

um skjánotkun, svefn og samveru, í samstarfi við Heimili og skóla. Markmiðið er skóli þar sem ríkir námsfriður, vinátta og einbeiting – og að börn fái að vera börn. Fylgst verði með hlutfalli nemenda sem segja síma trufla kennslu (PISA) og hlutfalli barna undir 15 ára aldri með eigin aðgang að samfélagsmiðlum (Íslenska æskulýðsrannsóknin).

Þá verður í Íslensku æskulýðsrannsókninni fylgst með hlutfalli nemenda sem geta fengið aðstoð við heimanám þegar þess er þörf. Árið 2026 var hlutfallið 84% í 6.–10. bekk, en í 10. bekk einungis 60% meðal nemenda af erlendum uppruna og 81% meðal nemenda af íslenskum uppruna. Stefnt er að því að heildarhlutfallið hækki í að minnsta kosti 88% og munurinn í 10. bekk minnki fyrir 2030. Einnig verður fylgst með þátttöku barna í íþrótt-, lista- og frístundastarfi, sérstaklega meðal hópa þar sem þátttaka er lítil. Samkvæmt ÍÆ 2026 stunduðu 37% nemenda af erlendum uppruna í 10. bekk reglulega íþróttir, samanborið við 54% nemenda af íslenskum uppruna. Stefnt er að því að munur á þessum hópum verði að hámarki 12 prósentustig fyrir 2030.

Um 3.3. Aukinn stuðningur við börn með fjölbreyttan tungumála- og menningarbakgrunn.

Þjónusta við nemendur í íslensku sem öðru máli verði samhæfð og aukin og betur hugað að móttöku barna með fjölbreyttan tungumála- og menningarbakgrunn. Öll börn sem koma til landsins á grunn- og framhaldsskólaaldri fái mat á námslegri stöðu með stöðumatinu „Stikum af stað“ við upphaf skólagöngu og heildarmálfærni verði mæld með reglubundnum hætti. Mat á stöðu og framförum í íslensku sem öðru tungumáli verði hluti af Matsferli. Íslenska sem annað tungumál verði sérstakur kafli í aðalnámskrá á öllum skólastigum.

Fjöltýngd börn sem alast upp hér á landi sýna hægari framfarir í íslensku en þau sem hafa íslensku að móðurmáli. Nemendum sem stunda nám í íslensku sem öðru máli hefur fjölgað ört á undanförunum áratug. Í framhaldsskólum fjölgaði nemendum með annað móðurmál en íslensku um 47% á þremur árum. Niðurstöður PISA 2025 sýna verulegan mun á frammistöðu nemenda eftir bakgrunni.

PISA rannsóknin sýnir að aðeins 28% nemenda með innflytjendabakgrunn náðu grunnhæfni í lesskilningi, 38% í vísindum og 48% í stærðfræði. Staðan er sérstaklega alvarleg hjá fyrstu kynslóð innflytjenda þar sem einungis 16% náðu grunnhæfni í lesskilningi og meðalárangur lækkaði töluvert frá 2022. Á Íslandi er munurinn á lesskilningi nemenda með og án innflytjendabakgrunns sá næstmesti á Norðurlöndum og helst verulegur þótt tekið sé tillit til félags- og efnahagslegrar stöðu. Fylgst verður með hlutfalli nýkominna barna sem fá mat á námslegri stöðu sinni með „Stikum af stað“. Hlutfallið verði að minnsta kosti 80% árið 2028 og 95% árið 2030. Grunnstaða verði metin 2027. Tryggja þarf að matið nýtist við skipulag kennslu og að takmörkuð íslenskufærni sé ekki túlkuð sem takmörkuð námsgeta. Fylgst verði með hlutfalli nemenda í íslensku sem öðru tungumáli sem fá tvisvar skjalfest framvindumat á skólaári. Stefnt er að því að hlutfallið verði að minnsta kosti 75% árið 2028 og 95% árið 2030. Grunnstaða verði metin 2027. Lögð er áhersla á að matstæki tengist hæfniviðmiðum aðalnámskrár.

Þótt íslenskir nemendur mælist að jafnaði yfir meðaltali OECD hvað varðar fullgildi og öryggi í skóla er bilið milli þessara nemendahópa hvergi meira meðal OECD-ríkja á þessum mælikvörðum en á Íslandi. Munurinn kemur skýrt fram í upplifun nemenda af fyrstu kynslóð innflytjenda á Íslandi í PISA 2025. Alls sögðust 35% að þeim liði óþægilega og fyndist þeir ekki tilheyra skólanum og 38% upplifðu sig utangarðs. Samsvarandi hlutföll voru 13% og 10% meðal nemenda án erlends bakgrunns og 25% og 24% meðal fyrstu kynslóðar innflytjenda í OECD-ríkjum. Þá sögðust 20% fyrstu kynslóðar innflytjenda ekki finna til öryggis í skólastofum, samanborið við 6% nemenda án erlends bakgrunns. Einelti mældist

einnig marktækt meira meðal innflytjenda og var Ísland eina Norðurlandið með marktækan mun eftir uppruna. Niðurstöðurnar sýna fram á þörf fyrir samþætta stuðning við íslenskunám, námsárangur, félagslega inngildingu og öryggi. Einnig verði fylgst með mun á hlutfalli nemenda sem upplifa sig utangarðs eða út undan í skólanum samkvæmt ÍÆ. Árið 2026 var hlutfallið 22% meðal nemenda af erlendum uppruna í 10. bekk og 11% meðal nemenda af íslenskum uppruna.

Um 3.4. Viðmiðunarbraut fyrir fatlaða nemendur í framhaldsskóla.

Staðfest verði viðmiðunarbraut framhaldsskóla fyrir fatlaða nemendur með áherslu á einstaklingsmiðað nám sem taki mið af ákvæðum laga nr. 86/2021 um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna og samningi Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks.

Mikil fjölgun hefur orðið á nemendum á starfsbrautum fyrir fatlaða en samkvæmt tölum vegna innritunar hefur þeim fjölgað um 87% á síðasta áratug. Því þarf að skilgreina og gefa út viðmiðunarbraut sem styður framhaldsskóla við skipulag einstaklingsmiðaðs náms fyrir fatlaða nemendur. Viðmiðunarbrautin þarf að veita svigrúm til sérhæfðs stuðnings í samræmi við þarfir hvers nemanda. Með skýrari umgjörð fá skólar grundvöll til að skipuleggja nám sem gefur fötluðum nemendum tækifæri til að þroska hæfileika sína, efla sjálfstæði sitt og búa sig undir lífið að loknum framhaldsskóla.

Mælt verði hlutfall framhaldsskóla sem nýta nýja viðmiðunarbraut við skipulag náms fyrir fatlaða nemendur. Viðmiðunarbrautin verði gefin út árið 2028 og a.m.k. 90% viðkomandi framhaldsskóla hafi innleitt hana árið 2030. Mælt verði hversu stórt hlutfall fatlaðra nemenda hefur einstaklingsmiðaða námsáætlun og tilfærsluáætlun fyrir námslok. A.m.k. 90% nemenda á viðmiðunarbrautinni hafi virka námsáætlun árið 2029 og allir sem eiga rétt á tilfærsluáætlun fái hana við útskrift.

Um 3.5. Fjármagn fylgi þörf – úthlutun úr Jöfnunarsjóði sveitarfélaga.

Unnið verði mat á því hvort úthlutun fjármuna Jöfnunarsjóðs endurspegli kennslu- og stuðningsþörf og hvort gera þurfi breytingar á úthlutunarreglum, meðal annars vegna nemenda með fjölbreyttan tungumála- og menningarbakgrunn.

Hlutverk Jöfnunarsjóðs sveitarfélaga er meðal annars að tryggja að öll sveitarfélög geti rekið grunnskóla sem fullnægir kröfum stjórnvalda. Í reglugerð nr. 837/2026 kemur meðal annars fram að tekið skuli mið af fjölda barna með stuðning og barna af fyrstu og annarri kynslóð innflytjenda við ákveðna úthlutun. Í skýrslu Ríkisendurskoðunar frá 2008 um Jöfnunarsjóð sveitarfélaga eru lagðar til ýmsar breytingar á fyrirkomulaginu gagnvart grunnskólanum. Meðal annars kemur fram að lítil sem engin tengsl eru á milli Jöfnunarsjóðs og ráðuneytis menntamála hvað varðar ákvarðanir um úthlutun vegna grunnskóla. Í skýrslunni er t.d. dreginn fram sá punktur að styrkja þurfi þau tengsl til að sjóðurinn geti sinnt sínu jöfnunarhlutverki sem best. Við þessu hefur ekki verið brugðist og því þörf á að fara í þá vinnu meðal annars til að styrkja aðkomu mennta- og barnamálaráðuneytis að Jöfnunarsjóði vegna framlaga til leik- og grunnskóla.

Mat verður lagt á áhrif nýrra úthlutunarreglna með könnun til allra sveitarfélaga. Áætlað er að tillögur að mögulegum úrbótum liggi fyrir í árslok 2028. Tekið verði mið af nýjum lögum um Jöfnunarsjóð og eldri úttekt Ríkisendurskoðunar (2008). Mælt verði hlutfall sveitarfélaga þar sem fjármagn til skólastarfs er í samræmi við metna útgjalda- og stuðningsþörf. Markmiðið er að minnsta kosti 80% sveitarfélaga verði innan vikmarka frá reiknaðri fjárþörf árið 2030. Endanlegt markgildi verði staðfest eftir úttekt og gerð grunnlínu. Fylgst verði með óútskýrðum mun á fjármagni á hvern nemanda, að teknu tilliti til stuðningsþarfa, stærðar skóla

og byggðamynsturs. Grunnstaða verði metin 2027 og munurinn minnki um að minnsta kosti 25% fyrir 2030. Mælikvarðinn tengir fjármögnun við þjónustu við börn en niðurstöður ráðast einnig af mönnum, skipulagi og faglegri þekkingu.

5.4. Alla leið – forvarnir gegn brotthvarfi.

Brotthvarf úr framhaldsskóla er hátt í alþjóðlegum samanburði. Lakur námsárangur við lok grunnskóla hefur sterkt forspárgildi um brotthvarf. Nemendur með fjölbreyttan tungumála- og menningarbakgrunn og drengir eru líklegri til að hverfa frá námi en stúlkur. Ungmennir sem eru hvorki í námi, starfi né starfsþjálfun koma oft að lokuðum dyrum þegar þau vilja hefja nám að nýju. Í núverandi kerfi ber enginn skýra ábyrgð á ungmönnum sem hvorki eru í námi né starfi, svokallaður NEET hópur.

Hlutfall nýnema sem hætta námi á fyrsta skólaári án brautskráningar eða flutnings í annan skóla verður áfram mælt. Brotthvarf lækki hlutfallslega um 15–20% frá staðfestu grunnviðmiði 2026/2027 til 2029–2030. Mælikvarðinn hentar árlegri eftirfylgd en nær ekki til brotthvarfs síðar á námsferlinum. Mælt verði hlutfall nýnema sem fjórum árum eftir innritun hafa brautskráðst, eru enn í námi eða hafa horfið frá námi. Brautskráningarhlutfall hækki úr um 64% í a.m.k. 70% og brotthvarf lækki úr tæplega 21% í 17–18% til lengri tíma (Hagstofa Íslands, 2025). Mælikvarðinn sýnir langtímaárangur en hentar ekki til lokamats árið 2030 á aðgerðum sem hefjast 2027. Fylgst verði með hvort munur á brotthvarfi og námslokum eftir kyni, erlendum bakgrunni og félags- og efnahagslegum aðstæðum minnki. Stærstu mældu bil milli hópa minnki um a.m.k. 15% hlutfallslega til ársins 2030 frá staðfestum grunnviðmiðum. Rannsóknir og opinber gögn sýna ólíka námsframvindu eftir bakgrunni nemenda (Ólöf Garðarsdóttir o.fl., 2022; Hagstofa Íslands, 2025). Túlka þarf niðurstöður með hliðsjón af stærð og samsetningu hópa.

Um 4.1. Samræmd landsviðmið um skólasókn.

Samræmd landsviðmið um skólasókn verði innleidd í alla grunnskóla og sambærileg viðmið og viðbragðsáætlanir unnar vegna nemenda í brotthvarfshættu sem uppfylla ekki viðmið um ástundun í framhaldsskólum til að tryggja viðeigandi stuðning við þá, meðal annars með aðkomu tengiliða farsældar. Fylgst verði markvisst með mætingu, námsárangri og líðan nemenda í samræmdum nemendagrunni frá grunnskóla til framhaldsskóla svo bregðast megi strax við vísbendingum um brotthvarfshættu. Framhaldsskólar, sveitarfélög og Vinnumálastofnun nái markvisst til 16–18 ára ungmenna sem hafa horfið frá námi og eru ekki í starfi og bjóði þeim ráðgjöf og leið til baka í nám.

Nánast öll ungmenni innritast í framhaldsskóla að loknu námi í grunnskóla. Mörg þeirra hverfa frá námi á fyrstu tveimur árum í framhaldsskóla. Vísbendingar eru um að brotthvarf megi meðal annars rekja til ófullnægjandi undirbúnings fyrir nám í framhaldsskóla á grunnskólaárum, skólaforðunar í grunnskóla og ófullnægjandi stuðnings við nemendur með fjölbreyttar stuðningsþarfir.

Fylgst verði með hlutfalli grunn- og framhaldsskóla sem hafa innleitt samræmd viðmið um skólasókn og viðbrögð við brotthvarfshættu. A.m.k. 95% grunnskóla og 90% framhaldsskóla uppfylli viðmiðin árið 2029 og allir skólar árið 2030. Mælikvarðinn sýnir útbreiðslu samræmdra vinnubragða en ekki hvort stuðningur við nemendur hafi eflst. Byggja þarf á landsviðmiðum grunnskóla sem þegar hafa verið kynnt í tilraunaskyni til notkunar skólaárið 2026–2027 (Mennta- og barnamálaráðuneytið, 2026). Mælt verði hversu hátt hlutfall nemenda grunnskóla og framhaldsskóla sem fer yfir skilgreind viðmið fær einstaklingsmiðaða eftirfylgd. A.m.k. 90% nemenda fái fyrstu markvissu eftirfylgd innan tíu virkra daga árið

2029. Fylgjast þarf jafnframt með líðan, skólasókn og námsframvindu nemenda. Samræmdur nemendagrunnur frá grunnskóla til framhaldsskóla er forsenda þess að hægt sé að grípa inn í fyrr.

Um 4.2. Viðmið um náms- og starfsfræðslu í grunn- og framhaldsskóla.

Sett verði viðmið um lágmarks náms- og starfsfræðslu fyrir unglingastig grunnskóla og framhaldsskóla með sérstaka áherslu á kynningu á námsleiðum út frá áhugasviði nemenda, styrkleikum og tækifærum á framtíðarvinnumarkaði. Stafrænar lausnir verða eflidar m.a. til að stuðla að auknum tengslum skóla og atvinnulífs og gera náms- og starfsráðgjöf aðgengilegri um allt land.

Öllum nemendum á unglingastigi og í framhaldsskóla þarf að standa til boða markviss og aðgengileg ráðgjöf um nám og starfsval, með sérstakri áherslu á nemendur í viðkvæmri stöðu. Sérstaklega þarf að huga að nemendum með fjölbreyttan tungumála- og menningarbakgrunn. Mikilvægt er að verkefnið „Næsta skref“ sé í stöðugri þróun þannig að þar sé að finna yfirlit yfir framhaldsskóla, bóknám, iðnnám og háskólanám ásamt yfirliti yfir mismunandi starfsgreinar og atvinnutækifæri þannig að nemendur, foreldrar og námsráðgjafar geti sótt sér viðeigandi upplýsingar um framtíðartækifæri í námi og starfi. Rannsóknir sýna að þeir eru líklegri til að hverfa frá námi, sem undirstrikar mikilvægi þess að framhaldsskólar taki mið af fjölbreyttum þörfum nemenda við skipulag námsframboðs, ráðgjafar og stuðnings. Mælt verði hlutfall grunnskóla sem uppfylla lágmarksviðmið um skipulagða náms- og starfsfræðslu í 8.–10. bekk, hlutfall nemenda sem fær fræðsluna. Viðmið verði mótuð árið 2027. Gæði og samfella skipta meira máli en fjöldi kennslustunda.

Um 4.3. Styrkari umgjörð fjarnáms í framhaldsskóla.

Umgjörð fjarnáms framhaldsskóla verði styrkt með það að markmiði að tryggja gæði þess og stuðla að viðeigandi stuðningi við nemendur sem stunda fjarnám.

Skýra þarf umgjörð fjarnáms á framhaldsskólastigi þannig að sveigjanleika í námi fylgi skýrar kröfur um gæði og ábyrgð. Gert er ráð fyrir að staðnám sé meginreglan, enda skiptir daglegt samband við kennara, stuðningur og þátttaka í skólasamfélaginu máli. Fjarnám geti þó verið í boði að hluta eða öllu leyti þegar það samræmist eðli, markmiðum og hæfniviðmiðum námsins. Tryggja þarf að nemendur njóti sömu gæða náms og kennslu óháð námsfyrirkomulagi og að skýrt sé hvaða skóli beri ábyrgð á námsframvindu og samhæfingu námsins. Fylgjast má með námsframvindu í fjarnámi með því að mæla hlutfall staðinna eininga af einingum sem nemendur hafa skráð sig í við hvern skóla. Mælt verði hlutfall staðinna eininga sem nemendur skrá sig í í fjarnámi. Hlutfall staðinna eininga hækki um a.m.k. fimm prósentustig frá grunnviðmiði 2027 til ársins 2030. Fylgst verði með hlutfalli fjarnámsáfanga sem uppfyllir skilgreind viðmið um kennslu, endurgjöf, námsmat og aðgengi að stuðningi. A.m.k. 90% fjarnámsáfanga uppfylli viðmiðin árið 2029 og allir árið 2030. Mælikvarðinn sýnir hvort grunnskilyrði gæðastarfs séu uppfyllt, en ekki hvort kennslan skili tilætluðum árangri. Úttektir þurfa að ná til raunverulegrar framkvæmdar, ekki aðeins skriflegra verklagsreglna.

Um 4.4. Stuttar og hagnýtar námsleiðir í framhaldsskólum.

Þróaðar verði styttri, hagnýtar námsleiðir í framhaldsskólum sem bjóða nemendum fleiri leiðir til að ljúka námi. Hver námslína er hluti af stærri heild svo nemendur geti síðar byggt ofan á hana. Raunfærnimat frá viðurkenndum framhaldsfræðsluaðilum og framhaldsskólum er nýtt til að meta fyrri reynslu. Stuttar og sveigjanlegar námsleiðir gefa ungmennum færi á

að byggja upp trú á eigin getu, ná afmörkuðum námsmarkmiðum og tengja árangurinn við áframhaldandi nám og/eða störf.

Í samráði við framhaldsskóla og aðra hagaðila, svo sem aðila vinnumarkaðarins, þarf að skoða hvernig slíkar leiðir verði skipulagðar, hvort og hvernig þær geti nýst á vinnumarkaði og hvernig raunfærnimat geti komið til álita við mat á fyrri reynslu nemenda. Mældur verði fjöldi viðurkenndra styttri námsleiða sem hafa verið þróaðar og teknar í notkun í framhaldsskólum og veita viðurkenndar einingar og skilgreinda leið til áframhaldandi náms. Tryggja þarf að þróunin taki mið af þörfum nemenda og atvinnulífs. Allar nýjar námsleiðir uppfylli þessi skilyrði áður en þær eru teknar í almenna notkun. Mælikvarðinn tryggir að styttri námsleiðir geti verið hluti af stærri námsheild. Einnig þarf að skilgreina hvernig raunfærnimat og fyrra nám geta nýst við framvindu náms.

5.5. Skref fram á veginn – STEM, gervigreind og hæfni fyrir samfélag framtíðar.

Samfélag og atvinnulíf framtíðarinnar hvíla á vísindum, tækni og nýsköpun. Atvinnustefna stjórnvalda og vaxtaplan til 2035 gera ráð fyrir að verðmætasköpun byggist í vaxandi mæli á hugviti og eftirspurn eftir fólki með menntun í stærðfræði, raunvísindum, tækni og verkfræði fer vaxandi í öllum greinum atvinnulífsins. Á sama tíma náðu 62% fimmtán ára nemenda grunnhæfni í stærðfræði í PISA 2025, framhaldsskólar meta stöðu nýnema í stærðfræði víða veika og hlutfall nýnema í STEM greinum háskóla sem standast stöðumat HÍ í grunnatriðum stærðfræði. Helmingur nýnema í STEM greinum við HÍ nær ekki þeim grunni sem háskólinn miðar við.

Menntastefna til 2030 setur hæfni fyrir framtíðina sem eina af fimm stöðum sínum. Þessi aðgerð er heimahöfn þeirrar stöðar: hún tryggir nemendum um allt land trausta undirstöðu í raunvísindum og tækni með sameiginlegri viðmiðunarbraut í STEM greinum og býr þá undir að nýta gervigreind af ábyrgð og gagnrýni í námi, starfi og samfélagi. Aðgerðin styður við náms- og starfsfræðslu (4.2) og styttri námsleiðir í samstarfi við atvinnulífið (4.4).

Gervigreind er að breyta námi, kennslu, námsmati og skólastarfi. Hún skapar ný tækifæri en ávinningurinn ræðst af því hvernig hún er notuð. Gervigreind styðji við gæði náms og kennslu, sjálfstæða og gagnrýna hugsun nemenda og fagmennsku kennara. Innleiðing verði markviss og rannsóknamiðuð, með áherslu á jafnræði, ábyrga notkun og mannleg tengsl. Rannsóknir benda til þess að almenn gervigreindarforrit geti hjálpað nemendum að leysa verkefni hraðar án þess að efla sjálfstæða færni þeirra. Lausnir sem eru hannaðar með nám og kennslu í huga geti hins vegar stutt við nám og gagnrýna hugsun (Bastani o.fl., 2025; OECD, 2026a).

PISA 2025 sýnir að nemendur sem segjast nota gervigreind við einstök námsverkefni standa sig almennt verr í vísindum. Þegar gervigreind er aftur á móti notuð markvisst til stuðnings við nám og nemendur læra að meta svör hennar gagnrýnið, eru tengslin við námsárangur önnur (OECD, 2026b).

Ábyrgð á stafrænum lausnum í íslensku skólakerfi er dreifð milli ríkis, sveitarfélaga og skóla. Niðurstöður TALIS 2024 sýna að 24% kennara á unglingastigi höfðu notað gervigreind í starfi og að 26% töldu sig þurfa mikla starfsþróun á þessu sviði (OECD, 2025). PISA 2025 sýnir jafnframt að 42% íslenskra fimmtán ára nemenda notuðu gervigreindarspjallmennni að minnsta kosti vikulega til að aðstoða sig við nám (OECD, 2026c). Alþjóðlegir hæfniramar UNESCO um gervigreindarlæsi nemenda og kennara leggja áherslu á að ábyrgðin á notkun gervigreindar sé áfram í höndum fólks og að nemendur læri að leggja gagnrýnið mat á svör hennar (Miao og Cukurova, 2024; Miao o.fl., 2024). OECD og Framkvæmdastjórn Evrópusambandsins hafa jafnframt sett sameiginlegan ramma um gervigreindarlæsi í grunn-

og framhaldsskólum. Ramminn leggur áherslu á gagnrýna og ábyrga notkun gervigreindar og styður markmið um jafnan aðgang að menntun (OECD/European Commission, 2026). Framkvæmdastjórnin hefur jafnframt uppfært leiðbeiningar til kennara um örugga og siðferðilega notkun gervigreindar og gagna, þar á meðal vernd persónuupplýsinga (European Commission, 2026). Í tilmælum Evrópuráðsins, CM/Rec(2026)12, eru ríki hvött til að efla gervigreindarlæsi í menntun og samfélaginu öllu. Áherslan er á gagnrýna og ábyrga notkun, mannréttindi og lýðræði, ásamt fræðslu og símenntun fyrir meðal annars opinbera starfsmenn og kennara.

Því þarf að setja viðmið sem taka mið af aldri nemenda og skólastigi, efla starfsþróun kennara og meta gervigreindarlausnir með óháðum hætti. Matið þarf að ná til áhrifa á nám, vinnuálag og jafnan aðgang að menntun. Sérstök áhersla þarf að vera á íslenskt mál, réttindi barna og að tæknin efli sjálfstæða hugsun nemenda fremur en að draga úr henni.

Um 5.1. Viðmiðunarbraut í STEM greinum.

Gefin verði út viðmiðunarbraut í STEM greinum fyrir framhaldsskóla með gæðaviðmiðum, þannig að nemendur um allt land eigi kost á samfelldu og krefjandi námi í stærðfræði, raunvísindum og tækni og mæti vel undirbúnir í háskólanám og störf í vísindum og tækni.

Námsframboð í raunvísindum og tækni er misjafnt milli framhaldsskóla og opnar brautir hafa víða veikt grunninn í raungreinum. Nemendur sem hefja nám í STEM greinum við háskóla koma því misvel undirbúnir og brotthvarf úr slíku námi er hátt. Með sameiginlegri viðmiðunarbraut í STEM greinum fá framhaldsskólar skýran ramma um samfellt og krefjandi nám til undirbúnings háskólanáms í STEM greinum. Tryggð verða gæði og samræmdar áherslur í þágu nemenda óháð því í hvaða skóla þeir innritast á námsbrautina. Brautin verði mótuð í samstarfi við framhaldsskóla og háskóla svo hún endurspegli þær kröfur sem gerðar eru í háskólanámi. Brautinni fylgja gæðaviðmið og námsgögn sem forgangsraðað er í útgáfuáætlun samkvæmt verkþætti 2.1. Við mat á árangri verði skoðað hvort brautin hafi verið viðurkennd, innritun á hana hafin haustið 2027, fjöldi nemenda á STEM brautum og hlutfall nýnema í STEM greinum háskóla sem standast stöðumat í stærðfræði.

Um 5.2. Viðmið um notkun gervigreindar á öllum skólastigum.

Unnin og innleidd verði aldurs- og skólastigssniðin viðmið um gervigreindarlæsi og ábyrga, örugga og gagnrýna notkun gervigreindar í námi, kennslu, námsmati og skólastarfi. Viðmiðin verði gefin út í áföngum svo skólar fái sem fyrst leiðsögn um algeng viðfangsefni.

Viðmiðin verði gefin út í áföngum svo skólar fái sem fyrst leiðsögn um algeng viðfangsefni. Fyrsta útgáfa byggir á einföldu grænu, gulu og rauðu litakerfi sem sýni heimila, skilyrta og óheimila notkun. Hagnýt dæmi skýri hvaða skilyrði gilda um verkfæri, aðgang, gögn, aldur og námsmat. Flokkun notkunar feli ekki í sér almenna heimild til að nota hvaða verkfæri eða aðgang sem er. Í framhaldinu verði leiðbeiningarnar útfærðar nánar um persónuvernd, upplýsingaöryggi, höfundarétt, námsmat og ábyrgð. Þeim fylgi upplýsingar fyrir foreldra og sniðmát sem skólar geti aðlagð að eigin starfsemi. Álitæfni um notkun fyrirliggjandi námsefnis verði skýrð í samstarfi við rétthafa. Viðmiðin verði þróuð í samráði við kennara, skólastjórnendur, nemendur, foreldra og aðra hagaðila. Þau verði endurskoðuð reglulega í ljósi reynslu skóla, rannsókna og breytinga á tækni og notkunarskilyrðum.

Við mat á árangri verði horft til þess að fyrsta yfirlit útgáfa liggi fyrir á fyrsta ársfjórðungi 2027 og ítarlegri leiðbeiningar og innleiðingarstuðningur þróist á árunum 2027–2028. Fylgst verði með hlutfalli skóla sem hafa tekið viðmiðin upp í staðbundnum reglum og

kynnt þau fyrir viðeigandi hópum. Jafnframt verði kannað hvort starfsfólk telji leiðbeiningarnar skýrar og gagnlegar við raunverulegar aðstæður.

Um 5.3. Aukin hagnýting gervigreindar.

Unnið verði áfram að greiningu á þörf, kostnaði og fyrirkomulagi aðgangs framhaldsskólakennara að viðeigandi gervigreindarverkfærum. Niðurstöður verði lagðar til grundvallar ákvörðun um umfang og fjármögnun. Gefin verði út viðmið sem sveitarfélög geta nýtt við innkaup á gervigreindarlausnum fyrir grunnskóla. Lausnir og innleiðingarleiðir verði prófaðar og metnar í samstarfi við kennara, stjórnendur og rannsóknaraðila.

Bornir verði saman valkostir um umfang og áfangaskipta innleiðingu. Kostnaðarmat nái til leyfa, fræðslu, stuðnings, umsýslu og mats. Greiningin verði grundvöllur ákvörðunar um umfang og fjármögnun en feli ekki í sér skuldbindingu um kaup eða val á tilteknum birgja. Sveitarfélög fái sameiginleg viðmið og stuðning við eigin innkaup fyrir grunnskóla.

Byggt verði á reynslu fyrri þróunarverkefna og lausnir prófaðar við raunverulegar starfsaðstæður í samstarfi við kennara, stjórnendur og rannsóknaraðila. Ekki verði aðeins borið saman hvaða verkfæri eru notuð heldur einnig hvaða innleiðingarleiðir nýtast kennurum, svo sem þjálfun, handleiðsla og jafningjastuðningur.

Matið taki til gæða kennarastarfs, vinnuálags, tímanýtingar, faglegs sjálffræðis, inngildingar, aðgengis og kostnaðar. Íslensk málnotkun og fagleg nákvæmni verði metin með kennurum og sérfræðingum á skilgreindum verkefnum. Beinn aðgangur nemenda verði útfærður með hliðsjón af aldri þeirra. Við mat á áhrifum notkunarinnar verði sérstaklega skoðað hvort hún styðji við nám og hæfni nemenda til að vinna sjálfstætt án aðstoðar gervigreindar.

Stefnt verði að því að greining og undirbúningur ákvörðunar liggi fyrir fyrir árslok 2026. Að fenginni ákvörðun um umfang og fjármögnun geti aðgangur og afmarkaðar prófanir hafist árið 2027. Fyrsta mat á verkefnum sem hefjast á fyrri hluta ársins liggi fyrir árslok 2027. Niðurstöður verði nýttar til að ákveða áframhald, breytingar eða útvíkkun. Notkunartíðni ein og sér verði ekki talin sýna ávinning.

Um 5.4. Samstarf við háskóla um gervigreind og STEM.

Í samstarfi við háskóla verði byggt upp samfellt framboð starfsþróunar, handleiðslu og reynslumiðlunar um ábyrga og gagnrýna notkun gervigreindar. Stuðningsnet fyrir kennara og skóla styðji við prófun og þróun í starfi. Kennarar fái stuðning við að efla gervigreindarlæsi og sjálfstæða hæfni nemenda. Jafnframt vinni háskólar með framhaldsskólum að brú milli skólastiga í stærðfræði og raunvísindum, meðal annars með sameiginlegum viðmiðum um það sem nýnemi á að kunna við upphaf háskólanáms.

Unnin verði áfram greining á þörf, kostnaði og fyrirkomulagi greidds aðgangs að viðeigandi gervigreindarverkfærum fyrir framhaldsskólakennara. Kannað verði hvort samræmd innkaup geti bætt aðgengi og nýtingu fjármagns. Greiningin taki einnig til samfelli fyrir kennara sem hafa tekið þátt í fyrri þróunarverkefnum. Bornir verði saman valkostir um umfang og áfangaskipta innleiðingu. Kostnaðarmat nái til leyfa, fræðslu, stuðnings, umsýslu og mats. Greiningin verði grundvöllur ákvörðunar um umfang og fjármögnun en feli ekki í sér skuldbindingu um kaup eða val á tilteknum birgja. Sveitarfélög fái sameiginleg viðmið og stuðning við eigin innkaup fyrir grunnskóla. Byggt verði á reynslu fyrri þróunarverkefna og lausnir prófaðar við raunverulegar starfsaðstæður í samstarfi við kennara, stjórnendur og rannsóknaraðila. Ekki verði aðeins borið saman hvaða verkfæri eru notuð heldur einnig hvaða innleiðingarleiðir nýtast kennurum, svo sem þjálfun, handleiðsla og jafningjastuðningur.

Matið taki til gæða kennarastarfs, vinnuálags, tímanýtingar, faglegs sjálfræðis, inngildingar, aðgengis og kostnaðar. Íslensk málnotkun og fagleg nákvæmni verði metin með kennurum og sérfræðingum á skilgreindum verkefnum. Beinn aðgangur nemenda verði útfærður með hliðsjón af aldri þeirra. Við mat á áhrifum notkunarinnar verði sérstaklega skoðað hvort hún styðji við nám og hæfni nemenda til að vinna sjálfstætt án aðstoðar gervigreindar. Samstarfið nái einnig til viðmiðunarbrautar í STEM greinum (5.1): háskólar og framhaldsskólar komi sér saman um það sem nýnemi á að kunna í stærðfræði og raunvísindum við upphaf háskólanáms og fylgist sameiginlega með framvindu nemenda af brautinni í háskólanámi.

Stefnt verði að því að greining og undirbúningur ákvörðunar liggi fyrir fyrir árslok 2026. Að fenginni ákvörðun um umfang og fjármögnun geti aðgangur og afmarkaðar prófanir hafist árið 2027. Fyrsta mat á verkefnum sem hefjast á fyrri hluta ársins liggi fyrir fyrir árslok 2027. Niðurstöður verði nýttar til að ákveða áframhald, breytingar eða útvíkkun. Notkunartíðni ein og sér verði ekki talin sýna ávinning.

Mælt verði hversu hátt hlutfall kennara og skólastjórnenda hefur aðgang að skipulagðri starfsþróun um ábyrga og gagnrýna notkun gervigreindar, lýkur tiltekinni grunnþjálfun og nýtur áframhaldandi faglegs stuðnings. Stefnt er að því að árið 2028 hafi allir leik-, grunn- og framhaldsskólar aðgang að viðeigandi starfsþróun sem kennarar geti sótt. Fyrir árslok 2030 hafi a.m.k. 80% kennara og 90% skólastjórnenda lokið grunnþjálfun eða sýnt fram á sambærilega hæfni og a.m.k. 90% skóla hafi aðgang að virku faglegu stuðnings- eða jafningjaneti. Jafnframt verði fylgst með árlegri þátttöku kennara í starfsþróun og eftirspurn eftir frekari fræðslu, meðal annars eftir skólastigum, stærð skóla og landshlutum. Þær upplýsingar verði nýttar til að bæta framboð og jafna aðgengi, en ekki sett sérstök markmið um minnkandi starfsþróunarbörf, enda getur aukin þekking og ör þróun tækninnar kallað á frekari fræðslu. Markmið verði yfirfarin í ljósi landsbundinnar grunnmælingar og tryggja þarf að þátttaka í starfsþróun feli í sér meira en stakar kynningar eða fyrirlestra.

5.6. Menntastefna til framtíðar.

Núgildandi menntastefna er að fara inn í lokafasann og því er mikilvægt að hefja undirbúning að nýrri menntastefnu til framtíðar samhliða vinnu við síðustu aðgerðaáætlun menntastefnu til ársins 2030. Í þeirri vinnu verði lögð áhersla á viðtækt og opið samráð allra sem láta sig menntamál varða.

Þó að skilgreindir hafi verið helstu hagsmunaaðilar þá er áhersla á að samráð um menntastefnu til framtíðar verði við alla þá sem hafa áhuga. Í vinnunni verði byggt á alþjóðlegum skuldbindingum á borð við heimsmarkmið Sameinuðu þjóðanna og grunnþáttum menntunar og þeirri framtíðarsýn sem þegar liggur fyrir. Þar má t.d. nefna tillögur Kennarasambands Íslands að menntastefnu til 2036, atvinnustefnu ríkisins – vaxtaplani til 2035 og Byggðaáætlun 2022–2036. Mikilvægt er að nýta þann meðbyr sem skapast hefur með auknum áhuga á menntamálum.

Við mótnu nýrrar menntastefnu verði sérstaklega horft til þeirra þátta sem þriðja aðgerðaáætlun setur ekki í forgang en skipta sköpum fyrir menntun til framtíðar, svo sem sköpunar og listnáms, heimspeki og gagnrýnninnar hugsunar, lífsleikni og lýðræðishæfni, og þess hvernig þeir fléttast saman við grunnfærni fremur en að keppa við hana.

Árið 2027 verði hafinn undirbúningur að menntastefnu til framtíðar sem taki við af menntastefnu til ársins 2030.